

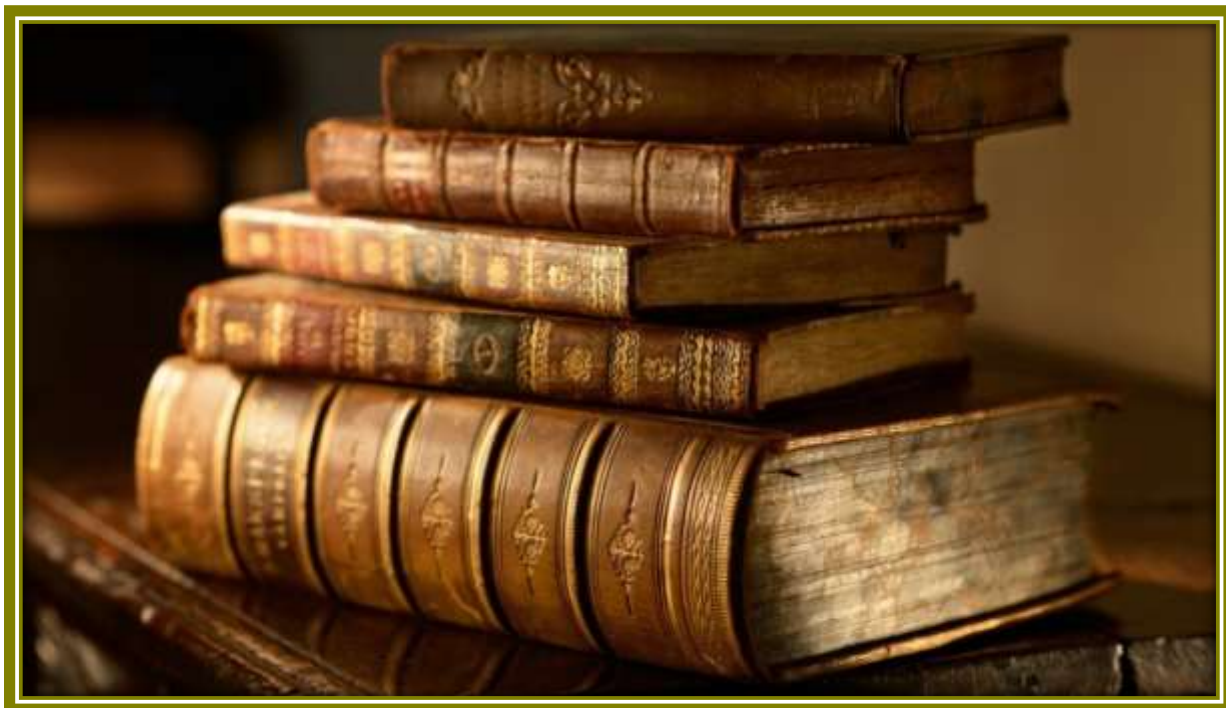
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ТАВРІЙСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРОТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАУКОВА БІБЛІОТЕКА

**ФОНДИ РІДКІСНИХ ТА ЦІННИХ ВИДАНЬ В
БІБЛІОТЕКАХ ВНЗ ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСТІ:**

досвід роботи та перспективи розвитку

Матеріали науково-практичного семінару
методичного об'єднання бібліотек ВНЗ
Запорізької області

Мелітополь, 2017 р.

УДК [025.171+027.7] (477.64)

Ф 77

Відповідальний редактор:

Білоцька О. М.

Упорядник:

Журавська А. Г.

«Фонди рідкісних та цінних видань в бібліотеках ВНЗ Запорізької області: досвід роботи та перспективи розвитку»: матеріали науково-практичного семінару методичного об'єднання бібліотек ВНЗ Запорізької області (19 травня 2017 року) / Міністерство освіти і науки України, Таврійський державний агротехнологічний університет; Наукова бібліотека ТДАТУ; від.. ред. О. М. Білоцька. - Мелітополь, 2017. - 56 с. - Укр. та рос. мовами.

В збірці представлені тексти доповідей, що були заслухані на науково-практичному семінарі бібліотек методичного об'єднання Запорізької області «Фонди рідкісних та цінних видань в бібліотеках ВНЗ Запорізької області: досвід роботи та перспективи розвитку», яка відбулася 19 травня 2017 року на базі наукової бібліотеки Таврійського державного агротехнологічного університету. Видання стане в нагоді бібліотечним працівникам, дослідникам рідких і цінних фондів.

ЗМІСТ

Білоцька О. М. Історія створення та сучасний стан колекції рідкісних та цінних видань НБ ТДАТУ: досвід роботи.....	2
Семенюк Н. М. Випуск бібліографічних покажчиків серії «Золотий фонд наукової бібліотеки».....	11
Семенюк Т. К. Формування фонду рідкісних та цінних видань бібліотеки ЗДІА.....	14
Кіосєва В.Ф. Книжкові пам'ятки живуть в сьогодні: з досвіду популяризації фонду рідкісних і цінних видань.....	17
Тюркеджи Н. С., Толочко А. Ю. Фонд рідкісних і цінних видань ЗДМУ: стан та перспективи розвитку	20
Пазынич Т. Д. База данных редких и ценных изданий НБ ЗНТУ. Особенности библиографирования книжных памятников.....	26
Шатохина И. Г. Формирование фонда редких и ценных книг в библиотеке ЗНТУ: выявление, организация хранения и перспективы.....	38
Додатки	44

Історія створення та сучасний стан колекції рідкісних та цінних видань НБ ТДАТУ: досвід роботи

Білоцька О. М.,
директор наукової бібліотеки
Таврійського ДАТУ

Історична довідка

Питання збереження бібліотечних фондів, а особливо рідкісних і цінних видань – дуже важливе.

У другій половині 70-х роках ХХ ст. тенденція активізації цілеспрямованої роботи з рідкісною книгою мала загальносвітовий характер. Про це свідчить робота двадцятої сесії ЮНЕСКО в Парижі в 1978 р., на якій зверталась увага на збереження культурних цінностей, зокрема "рухомих культурних цінностей".

У листопаді 1979 р. Рада Міністрів СРСР прийняла спеціальну постанову щодо збереження творів мистецтва і предметів старовини, що представляють художню цінність. Дана постанова повною мірою відносилося і до пам'яток книжкової культури.

Наприкінці 80-х рр. фахівцями Науково-дослідного відділу рідкісних книг Державної бібліотеки СРСР ім. В. І. Леніна була сформульована задача створення **загальносоюзного фонду книжкових пам'яток**. Починає формуватися спеціалізований банк даних про фонд книжкових пам'яток. Враховуючи необхідність вдосконалення роботи з рукописними і стародруки, рідкісними і цінними виданнями, в січні 1989 р. у Ленінграді на черговому засіданні Всесоюзної бібліотечної ради при Державній міжвідомчій бібліотечній комісії (ГМБК) СРСР розглядалася роль бібліотек у збиранні, збереженні і використанні пам'яток вітчизняної культури. Вперше в СРСР обговорення цієї проблеми було проведено на такому високому рівні. Переслідувалася мета - узагальнити підсумки діяльності бібліотек країни по збиранню, збереженню та використанню письмових і друкованих пам'яток культури народів СРСР, розглянути проблеми забезпечення збереження творів друку в умовах формування і використання єдиного бібліотечного фонду, дати рекомендації щодо впорядкування, координації і вдосконалення цієї роботи.

У 80-х роках міжнародна спільнота звернула свою увагу на рідкісні фонди бібліотек. Так, Міжнародною Федерацією бібліотечних асоціацій (ІФЛА) у 1984 році була ухвалена програма „Збереження та консервація” (РАС), спрямована на розроблення правил зберігання та використання бібліотечних фондів. ЮНЕСКО були ухвалені „Директиви можливих міжнародних дій щодо збереження бібліотечних матеріалів”. ІФЛА разом з ЮНЕСКО розробила документ „Планування заходів щодо забезпечення готовності до стихійного лиха, природних катастроф та ліквідації їх наслідків у бібліотеках та архівах”. У рамках цього проекту в багатьох країнах світу (СРСР, Франція, Канада, Японія, Індія) були створені національні програми щодо забезпечення збереження бібліотечних фондів.

З метою реалізації проектів збереження бібліотечних та архівних фондів у 1992 році було створено Програму ЮНЕСКО „Пам'ять світу”, у рамках якої з 1995 року було засновано **Реєстр «Пам'ять світу»**, який є документальною спадщиною (документована колективна пам'ять народів світу), яка являє собою значну частину

світового культурного надбання. Завдяки їй можна прослідкувати еволюцію думки, відкриттів та досягнень суспільства. Мова йде про спадщину минулого для нинішнього та майбутнього світового співтовариства.

На цей час внесено всього 158 пам'яток. Серед них - оригінальні грамофонні платівки із записом музики уругвайського композитора Карлоса Гарделя; золоті списки імператорських іспитів часів династії Цин і листи намібійського вождя Хендріка Вітбуя. У цьому списку є карти Російської імперії, Євангеліє Хитрово кінця XIV століття, а також рукописи і листування Ганса Христіана Андерсена, фільми братів Люм'єр, праця Миколи Коперника.

Українські пам'ятки декілька разів номінувалися на включення до міжнародного реєстру «Пам'ять світу». Так, 2005 р. на включення до реєстру були запропоновані:

- *Нікомедійське Євангеліє (кін. XII – поч. XIII ст.);*
- *Пересопницьке Євангеліє (1556-1561);-*
- *Зібрання фонографічних записів єврейського музичного фольклору (1912-1947).*
Всі - Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського, Київ
- *IPMOC: Колекція українських і білоруських нотолінійних ірмолоїв XVI-XVIII ст.*
Український католицький університет, Львів

Пропозицію було відхилено.

Україна як молода незалежна країна долучилася до виконання міжнародних програм по збереженню фонду у 1992 році.

З 1992 року було прийнято понад 10 наступних документів:

- **Про затвердження Положення про Державний реєстр** Національного культурного надбання: Постанова Кабінету Міністрів України від 12 серп.1992 р. № 466 ... До Державного реєстру заносяться: документальні пам'ятки - ..старовинні рукописи, рідкісні друковані видання.
- **Про обов'язковий примірник:** Закон України 1999 р.(зміни 2016 р.)
- **Інструкція «Про порядок відбору рукописних книг, рідкісних і цінних видань з бібліотечних фондів до Державного реєстру національного культурного надбання»,** затверджену Наказом Мінкультури №708 від 20.11.2001 (скасована)
- **Про затвердження Порядку проведення державної експертизи культурних цінностей та розмірів плати за їх проведення:** Постанова Кабінету Міністрів України від 26 серп. 2003 р. № 1343 (останні зміни в 2013 р.)
- **Про проведення експертизи цінності документів:** постанова КМУ від 8 серпня 2007 р. № 1004
- **ДСТУ ГОСТ 7.87:2008 Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи. Книжкові пам'ятки. Загальні вимоги**
- **Про ратифікацію Рамкової конвенції Ради Європи про значення культурної спадщини для суспільства:** Закон України від 19 вересня 2013 року № 581-VII
- **Про затвердження Положення про Експертну комісію з відбору рукописних книг, рідкісних і цінних видань з бібліотечних фондів до Державного реєстру національного культурного надбання:** Наказ Міністерства культури України від 30 жовтня 2014 р. № 919
- **Про приєднання України до Міжнародного центру вивчення питань збереження та відновлення культурних цінностей:** Закон України від 7 жовтня 2015 р. № 720-VIII

- **Про схвалення Довгострокової стратегії** розвитку української культури - стратегії реформ :Розпорядження Кабінету Міністрів України від 1 лютого 2016 р. № 119-р
- **Стратегія розвитку бібліотечної справи** на період до 2025 року “Якісні зміни бібліотек для забезпечення сталого розвитку України”: схвалена розпорядженням КМУ від 23 березня 2016 р. № 219-р
 ...забезпечення збереження пам'яток національного та світового значення у бібліотечних фондах як складової світової культурної спадщини.
 ... створити Державний реєстр національного культурного надбання у частині “Книжкові пам'ятки України”
- **Про затвердження Порядку відбору рукописних книг, рідкісних і цінних видань** до Державного реєстру національного культурного надбання: Наказ Міністерства культури України від 14 червня 2016 року № 437.

Ці важливі документи закріпили основи державної політики у розв'язанні проблем зберігання, реставрації та консервації бібліотечних фондів, відображення цінних і рідкісних видань з фондів українських бібліотек у міжнародних програмах.

Коротка характеристика Наукової бібліотеки ТДАТУ

Свій відлік часу існування наукова бібліотека університету розпочала з 1932 році разом із своїм навчальним закладом, який на той час був Інститутом із підготовки інженерів-машинознавців.

Про створення бібліотеки, комплектування її фондів з самого початку, мало що відомо. З архівних джерел відомо, що до війни фонд становив близько 65 тис. прим. На початку війни найцінніші 40 тис. книг було евакуйовано до Ашхабаду. Решта фонду залишились у підвалах інституту. Під час евакуації багато документів пропало, згоріло або було знищено. Після війни з Ашхабаду повернулась лише незначна частина – 5 тис. примірників.

Відновлення фонду почалося у 1943 році, коли м. Мелітополь було звільнено. Фонд бібліотеки створювався майже заново за рахунок придбань з приватних колекцій громадян міста, подарунків та уцілілих фондів міських бібліотек.

Книжкові надбання тих часів склали основу фонду рідкісних видань., які на сьогодні є перлинами фонду наукової бібліотеки. На жаль, у післявоєнні часи і пізніше, у 50-60-х роках питання збереження рідкісного фонду не вважалося занадто важливим. Післявоєнна відбудова народного господарства більше непокоїли думки людей. Частина рідкісного фонду знаходилась у підвалах і в подальшому була списана за ветхістю та непридатністю для користування. На жаль, раніше не всі бібліотекарі розуміли дійсну цінність фонду як матеріальної та духовної скарбниці для майбутніх поколінь.

Початок створення *Колекції рідкісних і цінних видань* (далі РЦВ) бібліотеки МІМСГ сягає у 1989 рік. У січні 1989 р. зав. бібліотекою брала участь у Всесоюзній науково-методичній нараді з питань рідкісних видань у фондах бібліотек вузів, яку проводила наукова бібліотека Ленінградського державного університету. Отримані рекомендації наради, визначили подальший порядок дій у цьому питанні.

У прагненні до вирішення важливого завдання виявлення, збереження рідкісних і цінних видань бібліотеки, виникла ідея створення нового підрозділу бібліотеки – відділу збереження фонду. Важливою функцією відділу було

формування колекції РЦВ. До цього старовинні видання були розміщені у фондах різних відділів бібліотеки. Поступово було переглянуто фонди відділів та книгосховище нашої бібліотеки з метою відбору рідкісних видань. В основу відбору було покладено хронологічний принцип, тобто час створення видання. Відбиралася література видана до 1945 року.

Спочатку було відібрано близько 400 видань. Усі вони були описані і включені до картотеки «Рідкісні видання». Поступово кількість цінних видань збільшувалася. Принципи відбору розширювалися: до них додалися факсимільні та репринтні видання, мініатюрні книги, сучасні видання, які мають поліграфічну, змістовну, краєзнавчу та інституційну цінність, галузеву спрямованість навчального закладу.

Сучасний стан колекції рідкісних і цінних видань

Поступово колекція РЦВ видань щороку збільшувалася. Збільшення рідкісних видань стало можливим завдяки вивченню бібліотекарями фондів книгосховищ, депозитаріїв та перевірок книжкових фондів.

В останні роки поповнення фонду РЦВ відбувається за рахунок дарчих видань. Викладачем університету Тищенко Ю.М. подаровано:

- *«Сочинения Лермонтова с портретом его, двумя снимками с почерка и статьею о Лермонтове А. Н. Пыпина», в двух томах (СПб., 1887);*
- *«Сочинения А.И.Герцена и переписка с Н. А. Захарьиной» (т.3) (1905 г.);*
- *несколько томов полного собрания сочинений Л. Н. Толстого (1913 г.);*
- *сборник В. Сержникова «Чтец» (1926 г.);*
- *«Справочник по номографии» под ред. проф. Н. А. Глаголева (1937 г.).*

В зв'язку з реорганізацією у 2014 р. Запорізького коледжу ТДАТУ, НБ було передано цінні видання:

- ***Атласъ плодовъ** [Текст]: Сто хромофотографированныхъ таблицъ съ изображеніемъ 110 лучшихъ или наиболее распространенныхъ въ России промышленныхъ сортовъ яблокъ, грушъ и косточковыхъ со 113 помологическими описаніями и 51 рисункомъ въ текстѣ. Вып. 1, 2, 3, 4 / под общей ред. А. С. Гребницкаго. - СПб. : Изданіе Императорскаго Россійскаго Общества Плодоводства : Экспедиція заготовленія Государственныхъ бумагъ, 1906. - 588 с.*
- ***Новый Заветъ Господа** нашего Иисуса Христа и Псалтирь въ русскомъ переводѣ [Текст]. - СПб. : Синодальная типографія, 1909. - 904 с. - Б. ц*
- ***Бюгенъ, М.** Строеніе и жизнь нашихъ лѣсныхъ деревьевъ [Текст] / М. Бюгенъ ; пер. съ разрѣшенія автора А. Битриха ; под ред. Л. И. Яшинова. - СПб. : Изданіе Густава Фишера, 1906. - 376 с. : со 100 рисунками в текстѣ. - Б. ц.*

Сьогодні фонд «Рідкісних видань» налічує **2551** примірників книг і періодичних видань з усіх галузей знань українською, російською та іноземними мовами надрукованих з **1786 р. до 2016 року** включно. Значну частину колекції становлять видання другої половини ХІХ – першої половини ХХ століття.

В результаті багатолітньої роботи були виділені колекції:

1. Книги видання до 1917 року (особливо цінні) – 209 примірників;
2. Книги видання 1918-1939 років – 915 примірника;
3. Книги видання 1940-1945 років – 145 примірників;

4. Видання іноземними мовами – 13 примірників

Основний документ, що визначає принципи та порядок формування фонду рідкісних видань НБ, це «Положення про фонд рідкісних і цінних видань наукової бібліотеки ТДАТУ».

У Положенні... визначено, що до фонду рідкісних і цінних видань включаються видання до 1950 року включно, які відповідають профілю навчального закладу або представляють цінність для бібліотеки.

Колекція складається з різних типів та видів видань наукової, довідкової, науково-популярної, виробничої та літературно-художньої літератури. В основному, це література з природничих, технічних та сільськогосподарських наук, літературознавства, російська художня література. Безумовно, враховуючи історичні реалії розвитку нашого регіону, у колекції переважають видання російською мовою, на другому місці – україномовна література (30), видання іноземними мовами малочисельні.

Фонд рідкісних видань розміщений в окремій, ізольованій кімнаті відділу формування фонду. Рішення про відокремлення цінних видань з основного фонду книгосховища було прийнято в 2013 році. Для розміщення фонду використовується абеткова розстановка документів. Проте, окремо виділені книжки-малютки, книжки великого формату, книжки аграрного профілю тощо. На фонд РІЦ та його частини згідно кодам створено паспорти.

Згідно нового Порядку відбору... 2016 року, визначені основні групи документів для включення до Державного реєстру та порядок їх відбору. З фонду РІЦ НБ ТДАТУ до цих груп належать:

- **видання гражданським шрифтом (код групи – Гр) – 1**
До видань гражданського друку (шрифтом, який було введено в Росії для друкування книжок внаслідок проведеної 1708-1710 рр. Петром I реформи азбуки і друку) до 1800 р., належить прижиттєве видання відомого дослідника природи, географа і мандрівника, дійсного члена Петербурзької академії наук П.С. Палласа Описание растений Российского государства с их изображениями. 1786 р.
- **українські видання (код групи – Укр) – 1**
книги та періодичні видання, надруковані українською мовою протягом 1801–1922 років, незалежно від того, на якій території вони надруковані, та надруковані будь-якою іншою мовою протягом 1801–1860 років на території сучасної України;
До цієї групи належить:
Зуєв, М. Д. Сахаристья вещества въ техникѣ и контролѣ сахарнаго производства [Текст] : в 2-хъ ч./ М.Д.Зуєв. - К. : Изданіе Технической Конторы А. Буковинскій и Я. Сляскій, 1908. - 415 с. - Б. ц.
- **українські видання (код групи – УВ) – 35 н/42 прим.**
книги та періодичні видання, надруковані українською мовою протягом 1923–1945 років, незалежно від того, на якій території вони надруковані, та надруковані будь-якою іншою мовою протягом 1861–1945 років на території сучасної України;
До колекції входять 33 літературознавчі та художні видання, 4 навчальних посібника тощо.
- **російські видання (код групи – РВ) – 29н/202 прим.**

книги та періодичні видання, надруковані будь-якою мовою протягом 1801–1925 років на території в межах сучасного державного кордону Російської Федерації, крім видань українською мовою, наведених у абзаці другому цього підпункту;

До колекції входять особливо цінні видання:

1. Атласъ плодов. Вып. 1, 2, 3, 4.- СПб., 1906.
2. Бюсгенъ, М. Строение и жизнь нашихъ лѣсныхъ деревьевъ.- СПб., 1906.
3. Кернер фонъ-Марилаунъ А. Жизнь растений. Т. 2. – СПб., 1903.
4. Неймайр М. Исторія земли: [въ 2-х т.]. - СПб., 1903 - 1904.
5. Нечаевъ, А. В. Кристаллографія: геометрическая, физическая и физико-химическая. - К., 1907.
6. Новый Заветъ Господа нашего Иисуса Христа и Псалтирь. – СПб., 1909.
7. Фрувиртъ К. Селекція кукурузы, кормовой свеклы и другихъ корнеплодовъ, масличныхъ растений и кормовыхъ злаковъ. Т. 2 - СПб., [1914].
8. Энциклопедическій словарь Брокгауза и Ефрона : [в 86-ти т.]. – СПб., 1890 - 1907.

➤ **іноземні видання (код групи – ІВ) – 5**

книги та періодичні видання, надруковані будь-якою мовою протягом 1801–1900 років, незалежно від того, на якій території вони надруковані, крім видань, наведених у абзаці третьому цього підпункту

До колекції входять особливо цінні видання:

Хагер Х. Руководство къ фармацевтической и медико-химической практикѣ. Т. 1, 3-5. – СПб., 1889 - 1903.

➤ **Колекції – книжкові пам'ятки (код групи – ККП)**

зібрання одиничних книжкових пам'яток та/або книги і періодичні видання, що в сукупності становлять цінний для держави (світу) історико-культурний об'єкт.

Критерії до визначення книг цієї групи не деталізовані, тому викликають багато питань. Сам термін *книжкові пам'ятки* визначений ДСТУ ГОСТ 7.87:2008 СІБВС «книжкові пам'ятки» та Українською бібліотечною енциклопедією, як рукописні книги, стародруки, рідкісні та цінні видання 19-21 століття.

Серед бібліотекознавців та бібліотекарів-практиків йде постійна дискусія, яку книжку вважати рідкісною та цінною. Які критерії і параметри рідкисності та цінності, окрім року видання (до 1945р) необхідно застосувати до визначення цінності книги.

Відбираючи книги до фонду РІЦ, ми теж стикалися з такою дилемою. Знайомлячись з досвідом роботи інших бібліотек, можна зробити такий висновок - *кожна бібліотека має свою методика відбору та формування книжкових колекцій*. Визначення рідкисності та цінності видань не може бути єдиним і однозначним довічно. Це поняття історичне, тому зазнає постійних змін у процесі розширення та трансформації історичних знань та світогляду.

При визначенні рідкисності та цінності книг фахівцями наукової бібліотеки ТДАТУ, обов'язковим було врахування критерію – національно-територіального (краєзнавчого). Також до фонду збираються документи, які набули значення цінних джерел та пов'язані з історією університету, з галузями знань, відповідних профілю підготовки фахівців в університеті. Вітчизняні та іноземні видання ХХ-ХХІ ст. комплектуються вибірково з урахуванням особливої історичної, наукової та іншої цінності окремого видання.

Фонд РІЦ видань з метою кращого зберігання комплектуються також факсимільними і репринтними виданнями, як при наявності оригіналів, так і при їх відсутності.

Факсимільні друки - відтворення даного конкретного примірника книги чи рукопису з усіма особливостями оригіналу (фактури, паперу, поміток на берегах, плям та ін.).

Репринтні видання – точне відтворення видання книги

Така практика притаманна майже всім бібліотекам, тому що факсимільні друки є, певною мірою, також рідкісними й цінними і становлять специфічний тип видань у силу свого особливого цільового і читацького призначення. В фондах НБ ТДАТУ налічується 92 факсимільних та репринтних видання. До числа найбільш цікавих копій належить.

Антонович В. Б. *Коротка історія Козаччини : з ілюстраціями і картою України = Коротка історія Козаччини : з примітками д-ра М. Кордуби / В. Б. Антонович. - Репр. воспроизведение изд. 1912 г.- К. : Україна, 1991. - 156 с. : портр.- (Книжковий архів)*

Бантыш-Каменский Д. Н. *История Малой России от водворения славян в сей стране до уничтожения гетманства : в 3-х ч. / Д. Н. Бантыш-Каменский. - Репр. воспроизведение изд. 1903 г. - К. : Час, 1993. - 656 с.*

Боплан Г. Л. де *Опис України, кількох провінцій Королівства Польського, що тягнуться від кордонів Московії до границь Трансільванії разом з їхніми звичаями, способом життя і ведення воєн / Г. Л. де Боплан ; Академія наук Української РСР, Археографічна комісія, Інститут історії, Інститут суспільних наук, Український науковий інститут Гарвардського університету. - Репр. відтвор. вид. з руанського вид. 1660 р. - К. : Наук. думка, 1990. - 256 с. : іл. - (Україна в міжнародних зв'язках: хроніки, мемуари, щоденники).*

Маркевич А. И. *Таврическая губерния во время Крымской войны: по архивным материалам = Известия Таврической ученой архивной комиссии (год девятнадцатый) № 37 / под ред. правителя дел Арсения Маркевича / А. И. Маркевич. - Репр. воспроизведение изд. 1905 г. - Симферополь : Таврида, 1994. - 266 с. : рис., портр. - (Страницы истории Крыма).*

А також дореволюційні видання М.Грушевського, М.Драгоманова, Н.Карамзіна, Я. Новицького та ін..

Детальне вивчення змісту фонду розпочалося з 2008 року, коли почала створюватися електронна БД в ЕК Рідкісні і цінні видання. На Методичній раді прийнято рішення про порядок внесення – спочатку особливо цінні, профільні для університету тощо. На цей час внесено, практично всі видання – 1993 БЗ.

Головне завдання бібліотеки з даної проблематики – це забезпечення сучасного рівня роботи з розкриття колекції рідкісних і цінних видань: розвиток та удосконалення довідково-бібліографічного апарату, бібліографічне опрацювання книжкових пам'яток, удосконалення БД РІЦ в електронному каталозі, відображення тематичних колекцій у бібліографічних покажчиках та буклетах.

Вивчення фондів потребує копіткої роботи з кожним документом. У разі необхідності працівниками відділу проводиться **атрибуція видання** (встановлення автора анонімного твору), ідентифікація дефектного документа, встановлення вихідних даних тощо.

Дуже цікава **географія видань**. Найбільша кількість видань до революції 1917 р. видані у Санкт-Петербурзі (Петрограді) та Москві. Рідше трапляються книги, видані у Києві, Ростові, Харкові. Серед видавців та видавництв найчастіше зустрічаються прізвища А. Ф. Маркса, В. І. Губінського, К. Л. Риккера, В. М. Сабліна, І. Д. Ситіна, А. І. Мамонтова, В. С. Балашева також типолітографія товариства «Просвещение», «Общественная Польза», книгоиздательства «Заря», книгоиздательство студентов петровской сельскохозяйственной академии (1919), «Сеятель» Е. В. Высоцкого, «Красный печатник» та інші. Серед київських видавництв зустрічаємо типографії М. М. ФІГА (1901), Т. Г. Мейнандера, а також Издание технической конторы А. Буковинский и Я. Сляский в Киеве (1908 г.)

Печатки і штампи бібліотек наче розповідають про шлях книги до нашого фонду. Аналізуючи печатки на документах, можна визначити місце з якого книга потрапила до нашої бібліотеки. Найчастіше зустрічаються печатки *Таганрогского института механизации сельского хозяйства, Туркменского сельскохозяйственного института им.Калинина (Ашхабад), Узбекского университета (Самарканд), Среднеазиатского строительного института (Ташкент)*. Також на дореволюційних виданнях зустрічаються печатки *Фундаментальной библиотеки Вознесенской мужской прогимназии, Мелитопольской 1-й трудовой школы, Мелитопольской районной библиотеки*. Видання «Энциклопедического словаря Брокгауза и Ефрона : [в 86 т.] (СПб,1890-1907 рр.) потрапило до нас з *Библиотеки Мелитопольского коммерческого училища*.

За п'ять останніх років в рамках науково-дослідної *програми виявлення та вивчення рідкісних і цінних видань*, фахівцями наукової бібліотеки проведена певна робота. У 2012 році до 80-річчя НБ з'явився перший буклет «*Золотий фонд наукової бібліотеки*», куди було включено особливо цінні перлини РІЦ. Це був своєрідний історико-бібліографічний екскурс в історію створення, видання та авторів цих книг. Також були підготовлені статті у збірках «*Наукова бібліотека ТДАТУ: практика роботи*»; у збірках конференцій; виступи на науково-практичних конференціях.

З 2014 року започатковано серію бібліографічних покажчиків серії *Золотий фонд наукової бібліотеки*, які б розкривали фонд рідкісних книг. У 2017 році НБ підготовлено історико-бібліографічний екскурс *Сільськогосподарська рідкісна книга у фонді наукової бібліотеки Таврійського ДАТУ*.

Наукова бібліотека ТДАТУ є головним методичним центром методичного об'єднання сільськогосподарських бібліотек Запорізької обл., куди входить 6 аграрних коледжів і 3 НДУ. Нами зібрано дані щодо рідкісних фондів в цих бібліотеках для створення **Зведеного каталогу РІЦ ЗТО СГБ**. Найбільша кількість подібних фондів зберігається у НТБ Мелітопольської дослідної станції садівництва імені М. Ф. Сидоренка ІС НААН України – понад 200 прим.(усі наукові видання). Найстаріше видання:

Д-р Ф. Борециус Бабочки Европы. Описание наиболее известных видов и руководство к собиранию и определению бабочек и их гусениц.- С.-Петербург - Москва, Издание Товарищества М. О. Вольф, 1904 г.

Фахівцями бібліотеки у 2017 році за допомогою АБІС „ІРБІС“ завершено створення електронної бази даних **РВ „Рідкісні та цінні видання”**, яка налічує 2021 бібліографічних записів. Формування БД завершено, але ми бачимо помилки та прогалини в описі книжок, недостатність повної характеристики на книгу, тому виникає необхідність редагування БД, внесення додаткових відомостей

(автографів, дарчих написів, екслібрисів, печаток, штампів та інших знаків на виданнях) та розширення ключових слів.

З 2017 року розпочато формування електронної бібліотеки рідкісного і цінного фонду (далі – РЦФ), до якої внесено 25 повнотекстових документів, аналоги яких є у друкованому виді у фондах НБ і такі, що є тільки в електронній формі. Документи до електронної бібліотеки РЦФ відбираються з урахуванням спеціальностей університету, а також краєзнавчі та історичні видання.

Книжкові пам'ятки є матеріальним символом духовної скарбниці людства, виявленням його колективної пам'яті, тому його вивчення, збереження і забезпечення доступу до нього сучасним та майбутнім поколінням є одним з найважливіших завдань бібліотеки.

Робота із вивчення «Фонду рідкісних видань» продовжується.

Випуск бібліографічних покажчиків серії «Золотий фонд наукової бібліотеки»

Семенюк Н. М.,
завідуюча відділом
Науково-бібліографічної роботи
Таврійського ДАТУ

Майже у кожній великій бібліотеці є зібрання рідкісних і цінних видань: книжкових пам'яток вітчизняної і світової культури. Такий фонд є гордістю кожної бібліотеки. Фонди рідкісних видань бібліотеки представляють величезну історичну, духовну, культурну, наукову і матеріальну цінність.

Одним із головних завдань бібліотеки є максимальне розкриття найбагатшого книжкової спадщини попередніх поколінь. Дуже важливою є справа популяризації таких фондів.

Наукова бібліотека ТДАТУ розглядає свої фонди не тільки як специфічну частину культурної спадщини, але і як важливу, унікальну, постійно працюючу частина інформаційних ресурсів, до яких повинен забезпечуватися постійний доступ.

Всі книжкові пам'ятки, які зберігаються у фонді наукової бібліотеки ТДАТУ, відображено у довідково-бібліографічному апараті. За теперішніх умов не лише картковому каталозі, а й в електронному. З 2009 р. здійснюється введення рідкісних книг в електронний каталог БД «Рідкісні і цінні видання». Обліковий запис в ЕК містить основні дані про документ (автор, заголовок, вихідні дані тощо)

Популяризація рідкісного та цінного фонду нашої бібліотеки відбувається шляхом організації книжкових виставок саме цих видань, представлення окремих екземплярів на різних тематичних виставках. При проведенні екскурсій ми обов'язково демонструємо наші рідкісні видання присутнім. Навіть цьогорічний студентський квест мав одне із завдань, пов'язане із Фондом рідкісних та цінних книг наукової бібліотеки.

У 2012 році, до ювілею наукової бібліотеки, була презентована книга «Від минулого до майбутнього: нарис з історії та сьогодення наукової бібліотеки Таврійського ДАТУ (1932-2012)». Автор, директор наукової бібліотеки О. М. Білоцька дослідила історію створення *Фонду рідкісних та цінних книг* та її зачинателів. В тому ж році була презентована буклет «Золотий фонд бібліотеки», де були оглядово представлені окремі видання Фонду.

Тож підґрунтя було підготовлене, і ідея створення бібліографічного покажчика рідкісних і цінних видань з'явилась не на порожньому місці. Ми розуміли, що це буде неодноразова акція. Якщо представляти Фонд у вигляді бібліографічних видань, то це повинна бути серія з окремими тематичними випусками. Так, в рамках проекту «Цінні та рідкісні видання у фондах бібліотеки», для популяризації фонду Рідкої книги у 2014 році наукова бібліотека започаткувала серію бібліографічних покажчиків «Золотий фонд наукової бібліотеки».

Випуск покажчиків серії - спільна робота співробітників відділів формування та наукової обробки документів (зав. відділом Прусенко О. М. та бібліотекаря І

категорії Ситько І. Б.) та науково-бібліографічної роботи (зав. відділом Семенюк Н. М.).

На методичній раді був представлений і затверджений перспективний план, періодичність виходу та художнє оформлення випусків покажчика.

Покажчик виходить один раз на рік. З 2014 року вийшло три випуски:

Вип. 1: Книги та репринтні відтворення книг, які видані до 1917 року (2014 р.)

На територіях колишніх радянських республік попит на репринтні видання спалахнув у 1990-ті рр., під час послаблення і скасування радянської цензури. Комуністичні настанови та ідеологічні обмеження, що жорстко утримували радянське мистецтво і поліграфію, не дозволяли оприлюднювати велику кількість видань доби Російської імперії. Несхвально ставилися в СРСР і до видань вимушених україномовних і російськомовних емігрантів-літераторів, що продовжили літературну діяльність за кордоном. Репринтні видання дозволили перевидати як друковані твори доби царату, так і твори емігрантського періоду Володимира Винниченка, Буніна Івана Олексійовича, письменниці Теффі, книги так званих «буржуазних» економістів, істориків, політологів тощо.

Вип. 2: Книги, видані в 1941 - 1945 роках (2015 р.);

2015 - Рік 70 -річчя Перемоги над нацизмом, тому вибір теми покажчика - очікуваний.

Далі тематичні покажчики за профілем університету.

Вип. 3 : Рідкісні і цінні видання сільськогосподарської тематики (2016 р.).

На черзі - випуск 4: Технічна література (2017 р.). В продовження серії випуск, який представить художню літературу та видання з мистецтва. Можливо це будуть два окремі випуски: все буде залежить від кількості представлених матеріалів. А ще маємо бажання, зробити краєзнавчий аспект Фонду рідкісних і цінних видань.

Всі випуски мають єдине оформлення. Сам випуск складається з передмови та переліку видань в алфавітному порядку авторів і назв.

Процес створення, вірніше укладання самого переліку видань, що увійшли до покажчика, сьогодні виконується за допомогою автоматизованої бібліотечно-інформаційної системи «РБІС». Всі бібліографічні позиції подані відповідно до сучасних правил бібліографічного опису. Бібліографічний опис робиться мовою оригіналу та відповідає ДСТУ ГОСТ 7.1:2006 „Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання”. Скорочення слів виконано відповідно ДСТУ 3582-2013 «Бібліографічний опис і скорочення слів і словосполучень українською мовою. Загальні вимоги та правила» та ГОСТу 7.12-93 „Библиографическая запись. Сокращение слов на русском языке. Общие требования и правила”.

До речі, є варіант першого випуску, з хронологічно упорядкованим списком джерел. Але при такому розташуванні немає цілісної картини багатотомного видання.

Окремо хочу сказати про Передмову. В бібліографічних покажчиках нашої серії – це своєрідний невеличкий екскурс в період історії, що хронологічно охоплює даний випуск, та роль і місце книги в суспільстві на даному етапі.

Кількісне наповнення покажчиків різне:

- Вип. 1: Книги та репринтні відтворення книг, які видані до 1917 року. - 2014.
- 28 с. – **53 назви**;
Вип. 2 : Книги, видані в 1941 – 1945 роках. - 2015. – 28 с. – **65 назв**;
Вип. 3 : Рідкісні і цінні видання сільськогосподарської тематики. - 2016. – 32 с.
– **124 назви**.

Всі покажчики мають друковану і електронну версії і представлені на сайті наукової бібліотеки.

На завершення, ще раз зазначу, що формування і популяризація *Фонду рідкісної і цінної книги* має важливе значення для історії і вищого навчального закладу, і бібліотеки, і тих наук, які викладалися і викладаються в Таврійському державному агротехнологічному університеті. Читачі знаходять тут рідкісний матеріал для написання виступів на різні наукові конференції, дипломні роботи, кандидатські дисертації, тощо.

Формування фонду рідкісних та цінних видань бібліотеки ЗДІА

Семенюк Т. К.
Директор бібліотеки
Запорізької державної
інженерної академії

Кроки по створенню: фонду рідкісних та цінних видань в ЗДІА:

- ✓ Прийняття рішення про створення фонду
- ✓ Вивчення нормативних та методичних документів
- ✓ Вивчення досвіду інших бібліотек
- ✓ Розробка "Положення про фонд рідкісних та цінних видань"
- ✓ Склад фонду

Фізичний стан видань:

www.library.zgia.zp.ua - Е-колекції - Фонд рідкісних та цінних видань

Фонд рідкісних та цінних видань ЗДІА включає:

141 примірник, з яких:

- соціально-економічні науки – **19 прим.**
- природничі науки та техніка – **76 прим.**
- художні видання – **9 прим.**
- періодичні видання – **37 прим.**

До фонду рідкісних та цінних видань включено:

- Українські видання за періоди від 1861-1945 рр.
- Російські видання за період 1831-1925 рр.
- Іноземні видання за період 1801-1900 рр.
- Ренпринтні видання
- Книги, що є рідкісними за кількістю примірників, змістом або зовнішнім виглядом
- Документи та архівні матеріали, що відображають історію навчального закладу

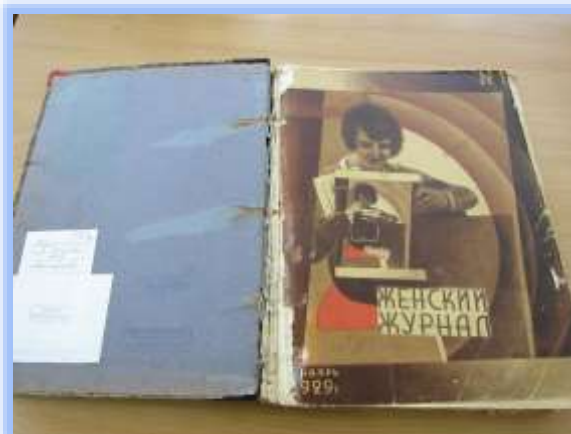
1. *Александров, А. А. Слитки и изложницы заводов юга СССР [Текст]/ А. А. Александров, М. Н. Богачев, С. Х. Полномочный. - М. ; Л. : Гл. ред. лит-ры по черной металлургии, 1936. - 71 с. : 0 грн.*
2. *Жуковский, В. А. Сочинения. Полное собрание в одном томе [Текст]/ В. А. Жуковский. - М. : Издание А. Я. Панафидина, 1902. - 1038 с. : ил. : 150 грн.*

3. Шевченко, Т. Г. Кобзар [Текст] : Повна зб. поезій : [до 125-річчя з дня народження] / Т. Г. Шевченко ; АН УРСР. Ін-т укр. л-ри ім. Т. Г. Шевченка. - К. : Держ. літ. вид-во, 1939. - 746 с. : іл. : 200 грн.

Періодичні видання

Книжкові пам'ятки живуть в сьогодні: **з досвіду популяризації фонду рідкісних і цінних видань**

Кіосєва В.Ф.,
бібліотекар 1 категорії
бібліотеки БДПУ

Бердянський державний педагогічний університет – один з найстаріших навчальних закладів Бердянська, області, країни. У 2017 році університет відзначає три важливих дати: 145-річчя Бердянської чоловічої гімназії, 85-річчя Бердянського інституту соціального виховання (державного педагогічного інституту), 15-річчя Бердянського педагогічного університету (БДПУ).

За багаторічне існування закладу в бібліотеці БДПУ зібралось чимало автентичних видань. Вони на сьогодні признані носіями духовного надбання людства, пам'ятками історії та культури. Фонд рідкісних та цінних видань бібліотеки вважає своїм найважливішим завданням зібрати, зберегти примірники цих документів і забезпечити доступ до них сучасним та майбутнім поколінням. Не менш важливим стає і популяризація серед широкого загалу користувачів даного фонду, його окремих видань, цікавих колекцій.

Основним помічником в популяризації самої бібліотеки, розкритті та поширенні змісту і методів роботи її підрозділів виступає сайт бібліотеки. Наш сайт – новачок (2014 р.), але з серйозними намірами: два роки поспіль він – переможець серед сайтів ВНЗ. Перед вами електронна адреса сайту, його меню, де виділена окрема рубрика **«Фонд рідкісної та цінної книги» (ФРЦК)**. В рубриці представлені Положення про ФРЦК, стислий огляд основних груп документів фонду кінця ХІХ – поч. ХХ ст. за хронологічним діапазоном, книжкові виставки, окремі колекції тощо.

Своєрідним путівником по змісту і складу фонду стає **«Картотека ФРЦК»**. Традиційна карткова система реєстрації видань надає повну картину складу фонду. Бібліографічні описи документів в ній згруповані по галузям знань, згідно таблиць ББК. Для користувачів окремо розшифровуються позначки виділених груп документів (УК- україніка; ПВ - прижиттєві видання; Кр. - краєзнавчі видання і т.п.). Картотека ФРЦК дублюється на сайті, де експонуються ще й титульні листи видань.

Книжкові виставки – метод наочного ознайомлення з книжковими пам'ятками (з означеної тематики, жанру, хронологічного відрізка часу, видатної дати, окремої персони). В своїй роботі ми практикуємо організацію віртуальних виставок як новий вид інформаційного бібліотечного обслуговування. Віртуальні виставки надають можливість рекомендувати, експонувати, презентувати документи фонду серед широкого загалу користувачів, навіть віддалених в

географічному відношенні. Тим самим розширюється діапазон інформаційного охоплення.

Сподобались та зацікавили користувачів підготовлені та представлені віртуальному світу виставки – огляди **«Знані та знамениті»**; **«Будівничі книги»**, виставка – дослідження з історії українського друкарства **«Гортаючи сторінки історії»** з циклу віртуальних виставок **«Видавці та видавництва на зламі епох»**.

Не відмовляємось ми і від організації традиційних книжкових виставок. В фонді розгорнута постійно діюча книжкова виставка педагогічного спрямування **«Невичерпні джерела знань»**, періодично обновлюються тематичні виставки для різних спеціальностей університетських факультетів:

- **«Наріжні камені точних наук»** - для факультету фізико – математичної, комп'ютерної та технологічної освіти;
- **«Художні твори в круговерті епох»** - для факультету філології та соціальних комунікацій, та інші.

Представлені на виставках видання обов'язково через рекомендаційні списки дублюються на сайті.

Книжкові колекції – невід'ємна частина експонування фонду документів бібліотеки. У ФРЦК розгорнута перша частина колекції **«Від чоловічої гімназії до університету»** - колекція документів періоду існування Бердянської чоловічої гімназії (1872 – 1919 рр.), друга частина буде представляти видання 20 – 40-х рр. ХХ ст. Науковцями вишу достеменно доведено, що в гімназії працювала бібліотека для викладачів і гімназистів; печатка гімназії існувала (зберігається в музеї історії університету), але книги в той час не штампелювались. Видання до колекції ми обирали орієнтуючись виключно на дату друкування примірника і перелік предметів, які вивчались гімназистами; теоретично цілком можливо, що саме ці видання склали фонд бібліотеки гімназії.

Колекція краєзнавчих документів «Документи бердянського повітового земства» дублюється на сайті бібліотеки. Її цінність полягає ще і в тому, що крім офіційних історичних документів, колекція знайомить читачів з матеріалами з розвитку народної освіти Бердянщини кінця ХІХ – поч. ХХ ст.

Колекцію «Українські видання ФРЦК» ми повністю або частково залучаємо в презентаціях при проведенні інтелектуально-пізнавальних заходів, як приклад - розділ **«Шевченкіана»**.

Розкривають зміст фонду рідкісної книги і книжкові полиці **«Прижиттєві видання класиків, авторів – науковців, редакторів видань»**, **«Кобзарі Т.Г. Шевченка»**.

На сайті виділена рубрика **«Книжкові пам'ятки живуть в сьогодні»**. При запровадженні цієї рубрики, разом з викладачами вишу – фахівцями з провідних спеціальностей, ставилось за мету: привернути (спрямувати) увагу студентів до найбільш актуальних, цікавих і затребуваних на сьогодні документів

з фонду ФРЦК, в контексті навчального процесу. Для інформації надається бібліографічний опис, титульний лист джерела, анотація до нього та окремо-коментар фахівця.

Приклад:

Найстаріше видання фонду (1855 р.) «Разрядная книга», Багалеї Д.І. «Опыт истории Харьковского университета». Зазначена рубрика поєднана посиланням з рубрикою «Майбутньому фахівцеві», в якій молоді спеціалісти можуть почерпнути інформацію з усіх цікавих заходів бібліотеки.

Робота фонду, як структурного підрозділу університетської бібліотеки, підпорядкована профілю навчального закладу, основним напрямкам і завданням його методичної, науково – дослідної та виховної роботи. При проведенні бібліотекою тематичних заходів, до кожної віртуальної виставки обов'язковим стає залучення (експонування, презентація) видань з ФРЦК (при наявності документів з означеної теми). Деякі заходи стосувалися популяризації безпосередньо фонду. Так, разом з читальною залом бібліотеки, викладачами та студентами гуманітарно-економічного факультету, факультету філології та соціальних комунікацій проведено просвітницький захід **«Історія підручника від папірису до CD диска»**. ФРЦК запропонував слухачам віртуальну екскурсію – ознайомлення з підручниками і навчальними виданнями з колекції Бердянської чоловічої гімназії **«Скарбниця знань гімназистів»**. До конференції з нагоди Всесвітнього дня книги та авторського права ми на конкретних прикладах висвітили і продемонстрували питання виникнення права, його розвиток і втілення в життя авторів, видавців, спадкоємців. Наводились приклади з історії підготовки і друкування першого п'ятитомного зібрання драм і комедій (1897 – 1905) І.К. Карпенка – Карого; розповідалось про взаємовідносини журналу **«Київська старина»** з Б. Грінченком під час видання **«Словаря української мови»**; права на видання словників у видавництвах Брокгауз – Ефрон, бр. Гранат; дотримання права на видавничу діяльність Павленкова Ф.Ф. - засновника неперевершеної серії “ЖЗЛ” та мецената розвитку народних бібліотек.

ФРЦК радо відкриває двері всім гостям: представникам інших вишів, випускникам нашого університету різних поколінь, школярам, майбутнім абітурієнтам і нинішнім студентам. У вересні – жовтні для першокурсників усіх факультетів вже традиційним стало проведення екскурсій. Цей рік не буде виключенням: визначні дати в університеті, визначна дата у ФРЦК. Нам – п'ять років! Запрошуємо в гості!

Фонд рідкісних і цінних видань ЗДМУ: стан та перспективи розвитку

Тюркеджи Н. С., бібліотекар I категорії НБ ЗДМУ,
Толочко А. Ю., зав. сектором підтримки АБІС
відділу інформаційних технологій НБ ЗДМУ

Культурне надбання, яке залишає кожне покоління наступникам, підлягає збереженню, дослідженню й примноженню - в цивілізованому суспільстві це не повинно піддаватися сумніву, бо «Книга – це духовний заповіт одного покоління іншому, порада вмираючого старця юнакові, який починає жити ...» О. Герцен

Особливо важливе місце в структурі цього надбання посідає книга як матеріальний носій культурної пам'яті народу, людства. Для української культури ставлення до книги як феномену можна простежити вже від доби Київської Русі, коли, за висловом М. Грушевського, "незалежно від свого змісту, котрий таки й не легко було сконтролювати й оцінити кожного разу, письмо й книга проголошувалися річчю святою для загалу". Книжкова пам'ятка як ціннісна категорія охоплює рукописні книги, першодруки і стародруки до 1-ї половини ХІХ ст., а також видання інших історичних періодів, які мають особливе наукове та історико-культурне значення, в тому числі і сучасні видання. А де загал має можливість ознайомлення з цими скарбами? Звичайно, у бібліотеці!

У фонді рідкісних видань бібліотеки зберігаються примірники з особистими позначками професорів тих років; бібліотечні книги із печаткою «Бібліотека вищих женских курсов, г. Одесса»; звіти про роботу курсів, матеріали Держархіву Одеської області", тощо.

Гордістю бібліотеки є фонд рідкісних видань: довідкова та монографічна література з хімії, медицини, фармації ХІХ – початку ХХ століття. За свій більш ніж сторічний вік, бібліотека Запорізького державного медичного університету зберегла **1148 примірників** цінних та рідкісних книг українською, німецькою, російською та іншими мовами. Шляхи надходження цих видань у бібліотеку різні – це і дарунки із особистих колекцій, придбання в магазинах, книгообмін між бібліотеками про що свідчать печатки на них. І з деякими з них ми б хотіли вас познайомити.

У фонді є Українські видання періоду 1861-1945 рр. (всього 114 прим.) - книги з хімії, ботаніки, медицини видані в Одесі, Києві, Харкові, Херсоні.

Для прикладу:

- Рогович А. Обзорение семенныхъ и высшихъ споровыхъ растений, входящихъ въ составъ флоры губерній Киевскаго учебнаго округа: Волынской, Подольской, Киевской, Черниговской и Полтавской видана в університетській типографії міста Києва в 1869 році.

Рогович Афанасій (Панас) Семенович працював в Київському університеті, а також був директором Ботанічного саду при університеті.

Книги українських авторів друкувались не тільки в Україні, але і в Росії. Прикладом є книга В. Я. Данилевського. Фізіологія человека Т.2. ч. 1-2 видана в Москві в 1915 році. Цей примірник цікавий тим, що має на полях багато поміток та зауважень чорнилами, зроблених колишнім власником, тож вона ще чекає на свого науковця! Данілевський Василь Якович був професором кафедри фізіології медичного факультету Харківського університету. Як вказано в передмові до видання цей випуск вийшов в світ при дуже складних умовах. Зовнішня обставина воєнного часу гальмувала друкування випуску. Щоб прискорити вихід видання, довелося зменшити кількість додатків, виключити вказівники, малюнки та ін. Тому, що з самого початку війни (1914) одержання книг із закордону було важким, що не могло не відобразитися на користуванні іноземною літературою того часу.

Збереглися в бібліотеці й українські періодичні видання. Раритетними є випуски номерів українського **«Фармацевтичного журналу»** за 1928 рік (рік видання – перший) №№ 1-2, 3, 4, 6, 7, 8-9, 10. До речі, він продовжує виходити і сьогодні. **«Журнал медичного циклу»** Всеукраїнської Академії наук за 1931-34 рр.; **«Біохімічний журнал»** за 1941 р. №№ 1-2 та ін.

Цікавим є опис організації тодішньої надсучасної аптеки (це післяреволюційні часи):

«Нова аптека будується колективною думкою аптечних робітників на принципах раціоналізації виробництва, механізації аптечної праці та збереження живої робочої сили аптекаря. Уся аптечна робота проводиться у робочій кімнаті – це велика, добре освітлена та облаштована зала, де асистентські столи розділені за спеціфікацією лікарської форми: рідина, мазі, порошки, пілюлі, прості форми».

Є у нас Російські видання періоду 1801 – 1925 рр. (всього 326 книг) – це монографії, підручники з медицини, фармації, ботаніки, періодичні видання:

- **Горяниновъ, Павел Основанія ботаніки / П. Горяниновъ. - СПб.: Типографія Штаба Отдельнаго Корпуса Внутренней Стражи, 1841. - 376 с.**

Ця книга привертає увагу не тільки своїм змістом, але й присвятою на титульному аркуші: *«Его сіятельству Петру Андреевичу графу Клейнмихелю, Его Императорского Величества Генерал-Адъютанту, Орденів Св. Владимира 1-ой степени, Св. Александра Невского с алмазами, Белого Орла, Св. Анны 1-ой степени с алмазами, Св. Георгия 4-го класса и Прусского Красного Орла 1-ой степени Кавалеру, усерднейше посвящает Сочинитель».* Хто ж такий граф Клейнміхель? Російський державний діяч, протеже Аракчеева та беззаперечний виконавець волі Миколи I. У 1842-1855 роках – головний керівник шляхів сполучення і публічних будівель. Керував будівництвом Миколаївської залізниці. Тож не дивно, що цій людині присвячували книги.

- **Доброславин А. Гигієна : Курс общественнаго здравоохраненія. Ч. 1/ А. Доброславин. -2-е изд. - СПб.: Изданіе К.Л. Риккера, 1889. - 548 с.**

- Журналь русскаго физико-химическаго общества при Императорскомъ Петроградскомъ Университетѣ. – Петроградъ: Типо-литографія М. П. Фроловой, 1894-1915 та інші.
- *«ФармацевтЪ-практикЪ: научно-практический и сословно-бітовой журнал», 1907 г. (с 23-го мая по 31 декабря; № 1 - 29). «Из запропонованого практично-наукового та станово-побутового журналу фармацевти могли б здобувати необхідні в практиці відомості та розширювати світогляд знань з фармації. Як зазначено у передмові: Особливо він буде корисним для власників аптек з незначним обортом, позбавлених внаслідок матеріального браку необхідних наукових посібників».*

Багато в журналі розміщено корисної наукової інформації того часу, але мені б хотілося зупинитися саме на рекламі, яка демонструє ті сторони побутового життя, що викликають найбільшу цікавість.

«Кофе «Здоровье» Марии Годзелинской – как питательное укрепляющее средство для малокровных и слабосильных. При варке на молоке вкусом и ароматом походит на шоколад. Белки – 12, 7 %, минеральные вещества – 2,8 %, жир – 6,1 %. Кофе «Здоровье» не влияет на сердце и нервы».

«Интересное приобретение!!! Устроенный по системе, изобретенной Товариществом «Р. Кёлер и Ко» гигиенический корсет «Каресс» - благодаря особого рода конструкции и совершенно новым специальным планшеткам отличается чрезвычайной гибкостью, нежно облегает тело, следя за всеми его изгибами, и в то же время, обладает упругостью, достаточной для поддержки груди и сохранения желаемой фигуры. Корсет «Каресс» естественно оказывает благоприятное действие на облегчение всяких гастрических страданий. Цены, смотря по отделке, от 8 рублей и дороже.»

- Найстарша книга фонду 1796 року видання - *«Demonstrations elementaires de Botanique. Partie des Figures. Tome premier.- Lion,1796.-182 p.»*. Неймовірно цікавий примірник з кольоровими ілюстраціями рослин та їхнім описом. До речі тут описано всього лише три види тюльпанів, що мало схожі на сучасні.
- **Фишер. «Систематика. Анатомия растений», яка складається з частин : Курсь систематики растений. Составленъ по лекціямъ проф. Фишера фонъ Вальдгейма въ 1886/87 г. та Курсь ботаники Ч. 3-4. Анатомія и фізіологія растений. По лекціямъ А. Фишера фонъ Вальдгейма Ординарнаго проф. Императорскаго Варшавскаго Университета. Варшава. 1888/9 ун. г. Видана у Варшаві в видавництві Nakl. ksiegarni J. K. Zupanskiego. Рік видання невідомий.**

Цікаве рішення друку, адже перед вами рукописний шрифт, що додає шарму та винятковості даній книзі.

Олександр Олександрович Фишер фон Вальдгейм (20 квітня (по іншим даним, 8 квітня) 1839, Москва – 28 лютого 1920, Сочи) – російський ботанік, директор

Імператорського Санкт-Петербурзького ботанічного саду, таємний радник, почесний член багатьох іноземних ботанічних товариств.

Місце роботи: Московський університет, Варшавський університет, Варшавський ботанічний сад, Санкт-Петербурзький ботанічний сад У 1869 році Фишер був призначений професором ботаніки у Варшавському університеті, працював там до 1895 року, в 1871 році затверджений в званні ординарного професора.

Привертає до себе увагу багатотомне видання **Flora von Deutschland** німецькою мовою 1880- 1887 рр. видання. На жаль, збереглося вибірково лише 22 томи – з 30-ти. Але кольорові, докладні ілюстрації та опис рослин є актуальними і в наш час.

Також, у фонді бібліотеки зберігається дев'ять примірників з автографом авторів – один із них - Штейнбергъ, А. П. (врачъ и провизоръ). Краткій курсъ фармаціи и фармакогнозі: съ фармацевтической пропедевтикой и рецептурой : для студентовъ-медиковъ и фармацевтовъ. - Одесса : Типографія Культура, 1914. - 96 с. Есть автограф: Коровицкий, К.ок Глубокоуважаемому профессору Н. И. Коровицкому от признательного автора. 20. X. Одесса И Корцкому от.

Надпис на книзі надає їй унікального характеру, адже тепер вона стає єдиною в своєму роді, а, отже, цінність її зростає.

Також ми тут можемо побачити, що кокаїн використовують як алкалоїд, тобто місцевий анестезуючий засіб, що має гіркий присмак, та на язичі викликає відчуття заніміння.

Привертає увагу до себе опис устрою та керівництва аптекою (це вже дореволюційний варіант): *«Кожна аптека повинна мати рецептурну кімнату, лабораторію, комору, сушильня, льох та льодовик. В аптеці мають бути наступні книги: Рецептурна, Книга ручного продажу, Книга отрут, Книга запису продажу фосфору, Лабораторна книга, Аптекарьська такса, Російська фармакопея, Список докторів, що мають право практики в Росії.»*

Рідкісним виданням можна також назвати повоєнну книгу **«Александр Васильевич Суворов: жизнь и деятельность полководца в изображениях»**, 1946 року видання.

Книга, присвячена видатному полководцю не просто так, адже саме у 1942 році було засновано Орден Суворова, яким нагороджували командирів Червоної Армії за видатні успіхи в справі управління військами, тож на потребу суспільства, що трохи призабуло про звитяги Олександра Васильовича, треба було видати книгу, що нагадала би про них. Рік видання - 1946, тираж 8 тисяч примірників). Укладач: професор Микола Михайлович Коробков (Історик, викладач Московського археологічного інституту, співробітник Московського відділення Академії історії матеріальної культури), художник Петро Олександрович Алякринський (людина різнобічного обдарування. Він займався ілюструванням і оформленням книг, створював агітплакати, був реставратором архітектурних пам'яток).

Зберігся в бібліотеці і комплект газети «**Медицинский работник**» (за 1980 – 1994 рр.). Газета почала виходити з вересня 1980 року. На її сторінках висвітлювалось різноманітне життя інституту, розповідались про досягнення ВИШу в галузі науки, розповідали про досвід роботи кращих викладачів, писали про відмінників навчання та інше. Є цікаві замітки, що добре ілюструють реалії того часу. Наприклад *«Выпуск лекторов-атеистов. В течении 2-х лет 20 студентов фармацевтического факультета занимались в народном университете на отделении научного атеизма. Теоретическая подготовка слушателей сочеталась с их практической деятельностью. Они активно участвовали в городских вечерах-встречах верующих и неверующих, просматривали научно-популярные и документальные атеистические кинофильмы, общались с верующими различных направлений христианства».*

Авторами статей були як викладачі, так і самі студенти.

Ще одним яскравим прикладом цінного видання місцевого значення є збірник творів студентів нашого ВИШу «**Подснежник**». Як зазначено у вступному слові *«в культурному житті нашого молодого медичного вищого навчального закладу, що не встиг ще зробити жодного випуску лікувальників, випуск поетичної збірки – значна та радісна подія.»*

Пропоную до вашої уваги кілька рядків Закутько Василя:

Бывало, вырвешь пять минут,
Возьмешь стихи и критикуешь.
Глядишь, и сам чего-нибудь
По совместительству срифмуешь.

Но муза мне не доверяет,
И сочиняет – напрасный труд.
Меня как лирика не знают,
Как критика не признают.

Фонд рідкісних та цінних книг НБ ЗДМУ є частиною основного фонду відділу який розставлений на окремих полицях. І сьогодні ще триває процес відокремлення цінних видань, шляхом його постійного перегляду. Не менш важливим завданням є розкриття змісту фонду, його цінності. Для цього ми влаштовуємо книжкові виставки, складаємо огляди та повідомлення для радіо. Для повного розкриття фонду, його пропаганди й доступу, здійснюється введення рідкісних книг до електронного каталогу, шляхом складання бібліографічного опису безпосередньо з документа за визначенням полів у АБІС «ІРБІС», що найбільш точно відображають подібні документи.

Завершення формування електронного каталогу рідкісних видань забезпечить оперативний доступ до інформаційних ресурсів широкого загалу користувачів, уможливить отримання вибіркової інформації на цільові запити за традиційним набором ознак, а також зробить реальністю обмін інформацією між бібліотеками. Незважаючи на сьогоднішні труднощі ми намагаємося розвивати

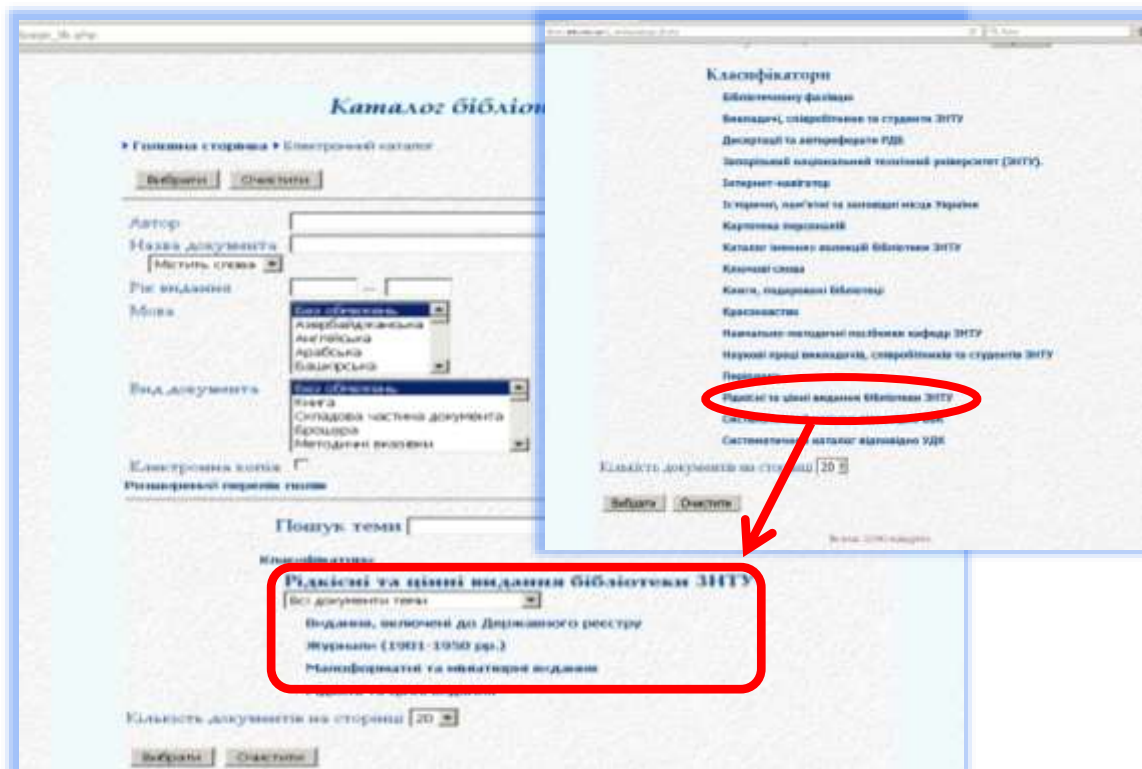
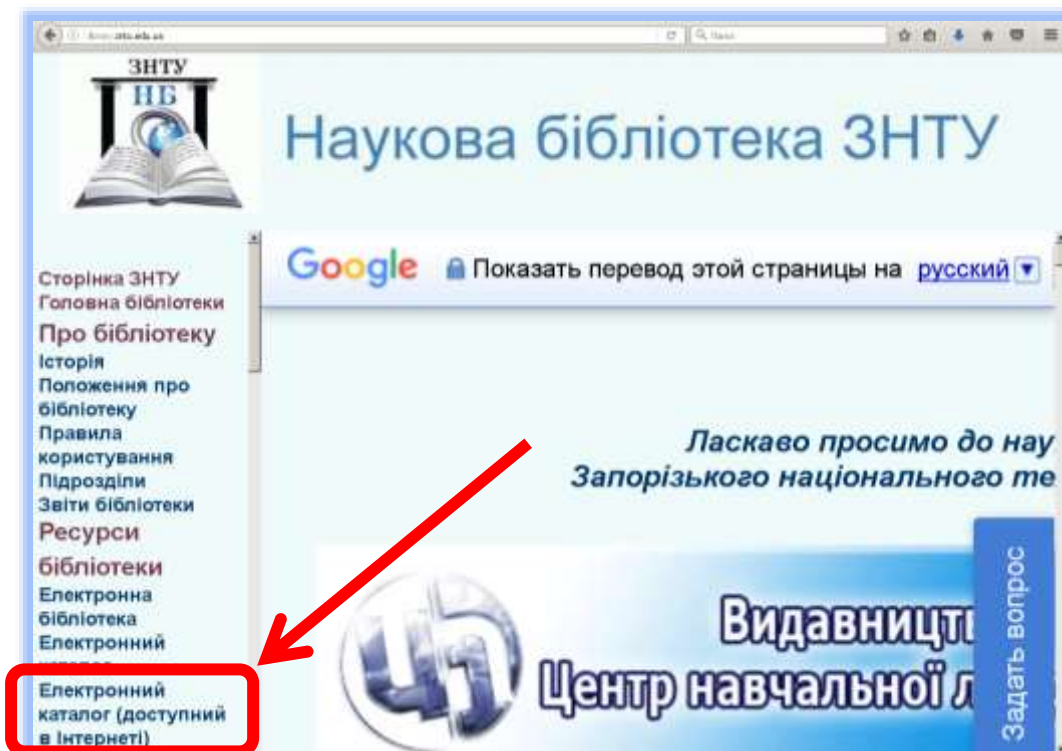
діяльність з формування фондів цінних видань його збереження та доступності. У перспективі на майбутнє планується проведення паспортизації колекції. Тож роботи вистачає!

Яке величезне багатство може бути в маленькій дібраній бібліотеці. Компанія наймудріших і найдостойніших людей, вибрана зі всіх цивілізованих країн світу протягом тисячі років.

Р. Емерсон

База данных редких и ценных изданий НБ ЗНТУ. Особенности библиографирования книжных памятников

Пазынич Т. Д.
ведущий библиотекарь НБ ЗНТУ

Паспорт базы данных

ЗНТУ
Національна бібліотека
Інформаційний код за ЄДРРНОУ

Лист № 1/14/15
Зведення
Назва: Державний каталог друку
07.08.08 210/018
Титульний аркуш № 011-0

№ за ДСРД

ПАСПОРТ БАЗИ ДАНИХ

01 **Каталог друку та інших видань. Об'єкти: ЗНТУ**
Назва БД

02 **Бібліотека ЗНТУ**
Розмір БД та інші дані

03 **Таблиця ОД, метод кількості 3-42**
Адреса серверу БД, його конфіг

04 **Періодичність та зміни видань. Документи: регулярні видання**
Статус бази БД
Бібліографічна функціональність
Тип документів: бібліографічні, фактографічні

07 01.12.2009р.
Дата створення

10 Фонд бібліотеки

11 Державні формуляри БД авторів/видавців
Чисельні показники БД

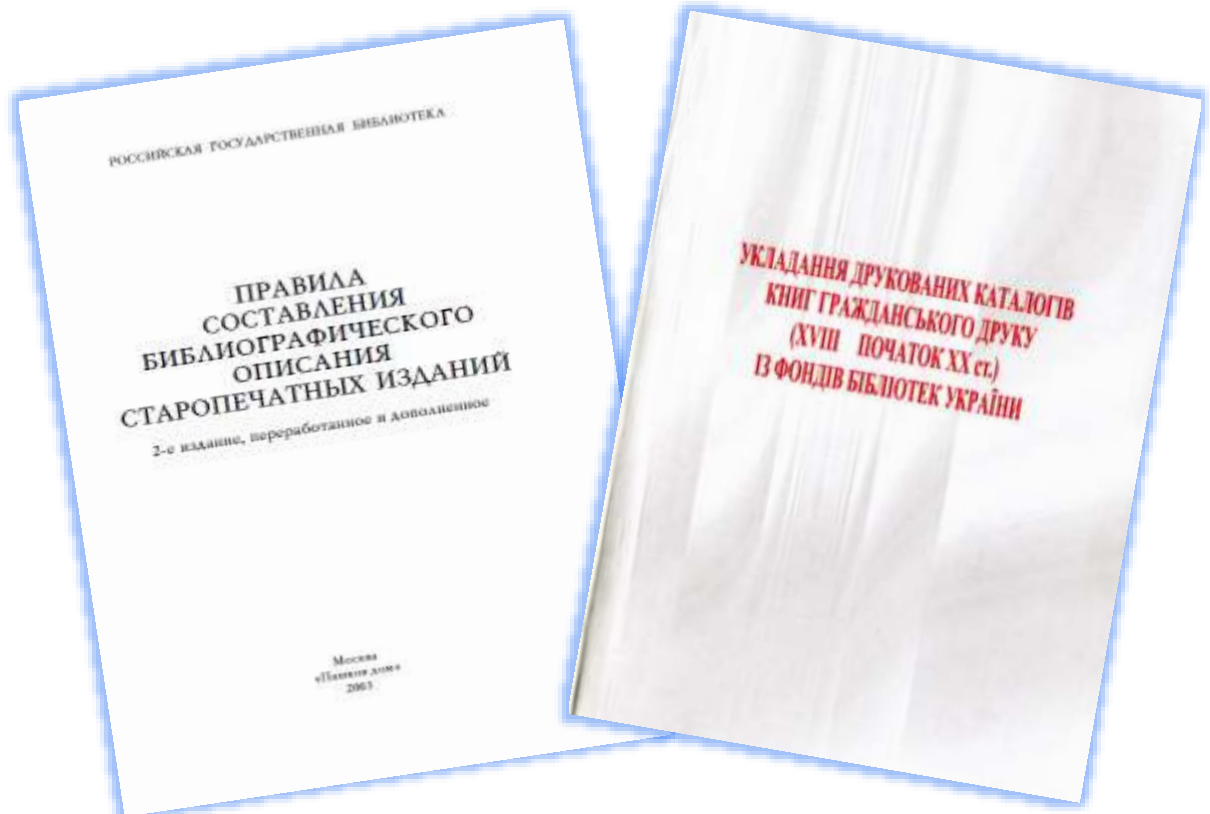
14 **Державний каталог друку України** (Державний каталог друку України) (Україна)
Міністерство культури України
http://www.mcu.gov.ua/bases/ukrainsk_druk_ukr_01

18 **Адреса до внутрішньої інформації**
Розмір бази даних
Бібліографічна функціональність

Зведений бібліоф. № 1111-2

Потокові відомості про БД

№ за порядком	Дата виконання запису	Найменування теми	Вид інформації, яка внесена	Період, за який внесена інформація	Кількість записів (запис)	Обсяг інформації	Організаційний зміни
01	02	03	04	05	06	07	08
1		Державний каталог друку України				1123	
2				2010		1575	
3				2011		1123	
4				2012		1153	
5	22.12.2013			2013	12	1165	
6	24.12.2014			2014	130	1201	
7	19.12.2015			2015	113	1214/140	
8	24.12.2016			2016	353	1267	

Вибір документа

Вид документа: Книга Цифр: 621.3 Форм. номер: Наук. видан: Тип літератури: Наукове видан К-ть примір.: 1 Дата р-ці: 20.09.07

Автор: Вид автора: Персона Автор. знак: 345

Назва документа: Електричество

Місце видання: Санкт-Пет Видання: Тип. М. Меркушева Дата/Ек. видання: 1901 ISSN: ISBN: Додаткові: Додаткові...

Теми:

- Ключові слова/виробок, електричної енергії, виробот
- Ключові слова/електрика, електричество
- Ключові слова/електричні установки, електрические у

Обсяг: VII, 360 с. : ил., т Тем.: ТТП Тем.: ББК Тем.: УДК 621.3 Тем.: Мова: Російська Тем.: Значення гол: Російська

Поле	Значення
Перший автор (Г)	
Відомості щодо назви (Г)	Додаткові відомості: год двадцать второй : с чертежами
Індекси/Коди (Г)	
Інформація про переклад	
Документи по стандарті	
Загальна інформація (Г)	Країна публікації: Росія
Серія (Г)	
Примітки (Г)	Загальні зауваження: Текст представлен в старопечатн

Наступні... Ел. Ел. Примірники... Комп'ютерна... Назва Нук Записати (F2) ОК Відкрити

Каталожна картка

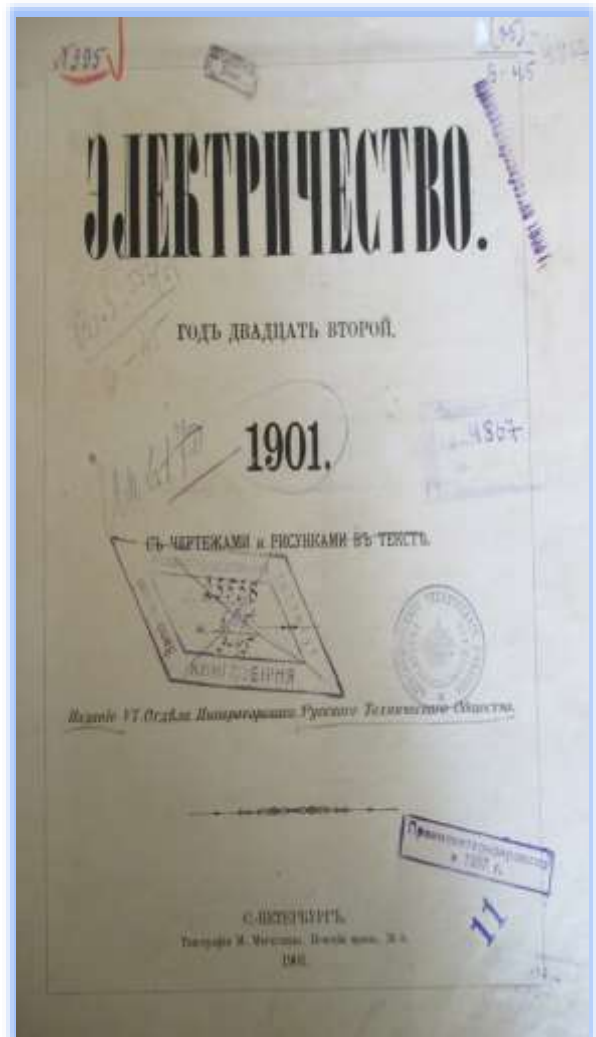
621.3
345

Електричество: год двадцать второй : с чертежами и рисунками в тексте : [журнал]. - Изд. 6 Отдела Императорского Русского Технического Общества. - Санкт-Петербург: Тип. М. Меркушева, 1901. - VII, 360 с. : ил., табл., черт. - Текст представлен в старопечатной орфографии

Фонд рідкісної книги: 4867

621.3

Ген. каталогу Друкувати

Вибір документа

Вид документа: Книга Цифр: 681.2 Форм. номер: Наук. видан: Тип літератури: Наукове видан К-ть примір.: 1 Дата р-ці: 06.10.05

Автор: Вид автора: Персона Автор. знак: В38

Назва документа: Весы

Місце видання: Ленинград Видання: Стандартизация и раци Дата/Ек. видання: 1934 ISSN: ISBN: Додаткові: Додаткові...

Теми:

- Ключові слова/ваги, весы
- Рідкісні та цінні видання бібліотеки ЗНТУ//Рідкісні та цінні в
- Систематичний каталог відповідно УДК//681.2 Приладоуб

Обсяг: 144 с. : ил., табл., Тем.: ТТП Тем.: ББК Тем.: УДК: 681.2 Мова: Російська

Поле	Значення
Перший автор (Г)	
Відомості щодо назви (Г)	Додаткові відомості: весы точные, автоматич
Індекси/Коди (Г)	
Інформація про переклад	
Документи по стандарті	
Загальна інформація (Г)	Країна публікації: СРСР
Серія (Г)	
Примітки (Г)	

Каталожна картка

681.2
В38

Весы: весы точные, автоматические, пурка : сборник статей/под ред. А. Н. Доброхотова. - Ленинград ; Москва: Стандартизация и рационализация, 1934. - 144 с. : ил., табл., черт.

Фонд рідкісної книги: 25051

681.2

Ген. каталогу Друкувати

Бібліопис документа

Вид документа: Книга Шифр: 669.14 Форм. номер: Тип літератури: Наукове виданн К-ть примір.: 1 Дата р-ції: 18.12.03

Автор: Вид автора: Персона Автор. знак: K30

Назва документа: Качественная сталь СССР

Місце видання: Москва; Л. Видавництво: Глав. ред. лит. по черн. Дата/Рік видання: 1935 ISSN: ISBN: Додаткові... Анотація...

Теми: Каталог іменних колекцій бібліотеки ЗНТУ//Юдович С.З. Ключові слова//металургійні заводи, металлургические... Ключові слова//металургія, металлургия

Обсяг: 163 с., 30 л. ил. Темі... ТТП ББК: Темі ББК УДК: 669.14.018.2 Темі УДК Мова: Головний

Каталожна картка

669.14
K30

Качественная сталь СССР/Управление Металлургической Промышленности НКТП СССР ; ред. коллегия: И. Т. Тевосян, К. П. Григорович, А. А. Цветаев, И. Г. Залкинд, Е. С. Брейтман, И. А. Сировский ; худ.-полиграф. оформление С. Телингатера ; трехцвет. ил. худ. М. Доброковского.- Москва ; Ленинград: Глав. ред. лит. по черн. металлургии, 1935.- 163 с., 30 л. ил. : ил. ; в футляре.- Обл. и фронтисписный силуэт т. Сталина из нержавеющей стали. - Дар доцента каф. обраб. металів тиском С. З. Юдовича

Ген. каталогу Друкувати

Бібліопис документа

Вид документа: Книга Шифр: 669.16 Форм. номер: B08648 Тип літератури: Наукове виданн К-ть примір.: 2 Дата р-ції: 02.06.05

Автор: Валериус Вид автора: Персона Автор. знак: B15

Назва документа: Металлургия чугуна

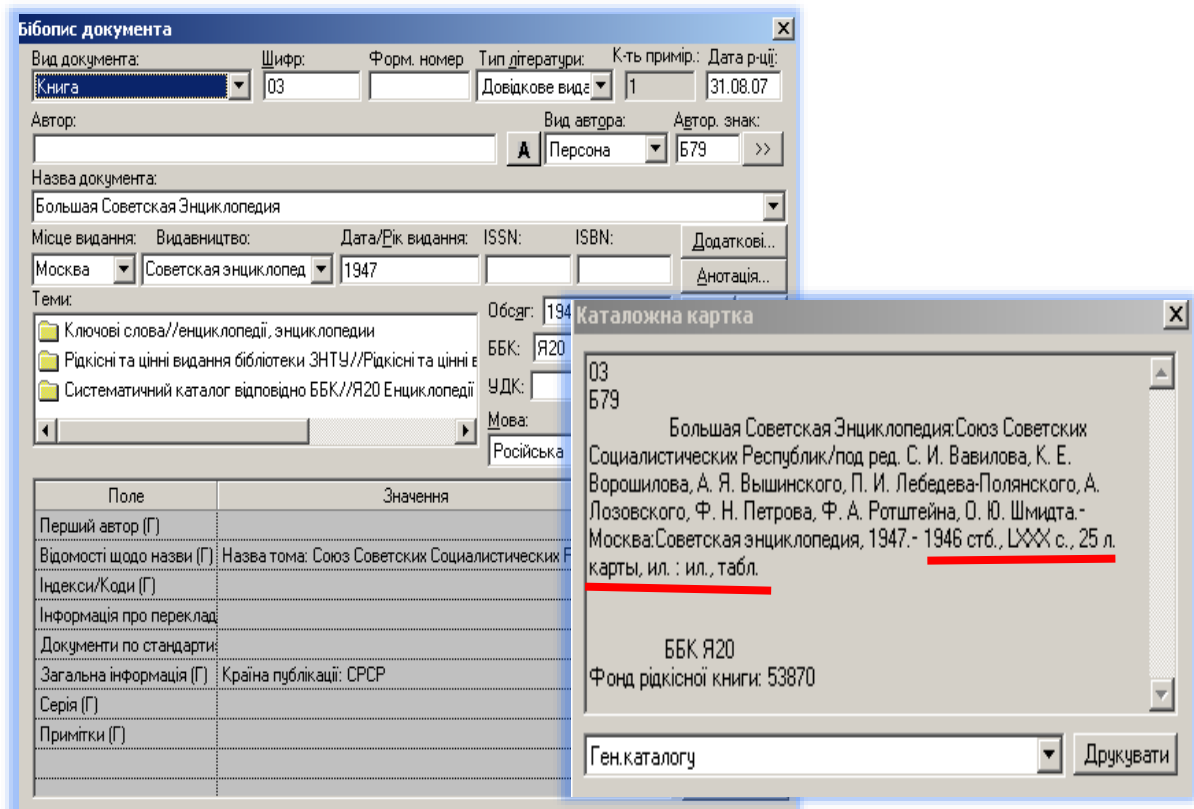
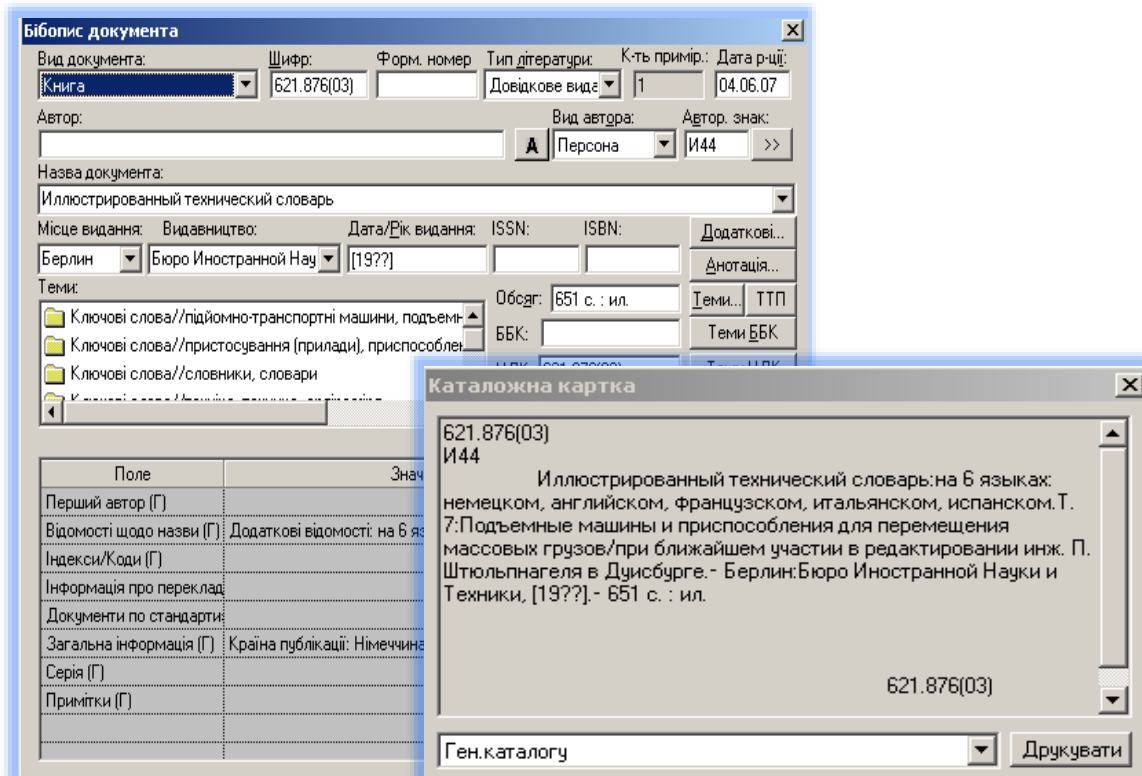
Місце видання: Санктпете. Видавництво: В типографии Иосафат. Дата/Рік видання: 1862 ISSN: ISBN: Додаткові... Анотація...

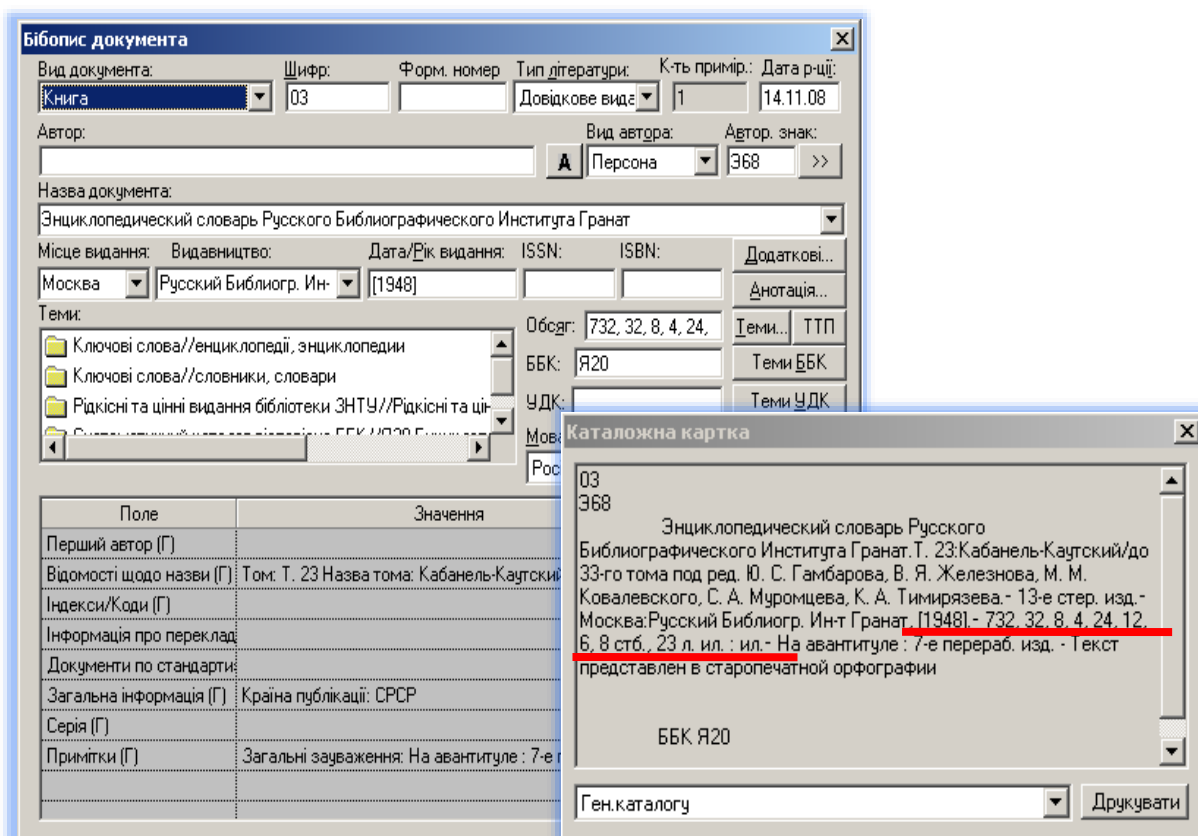
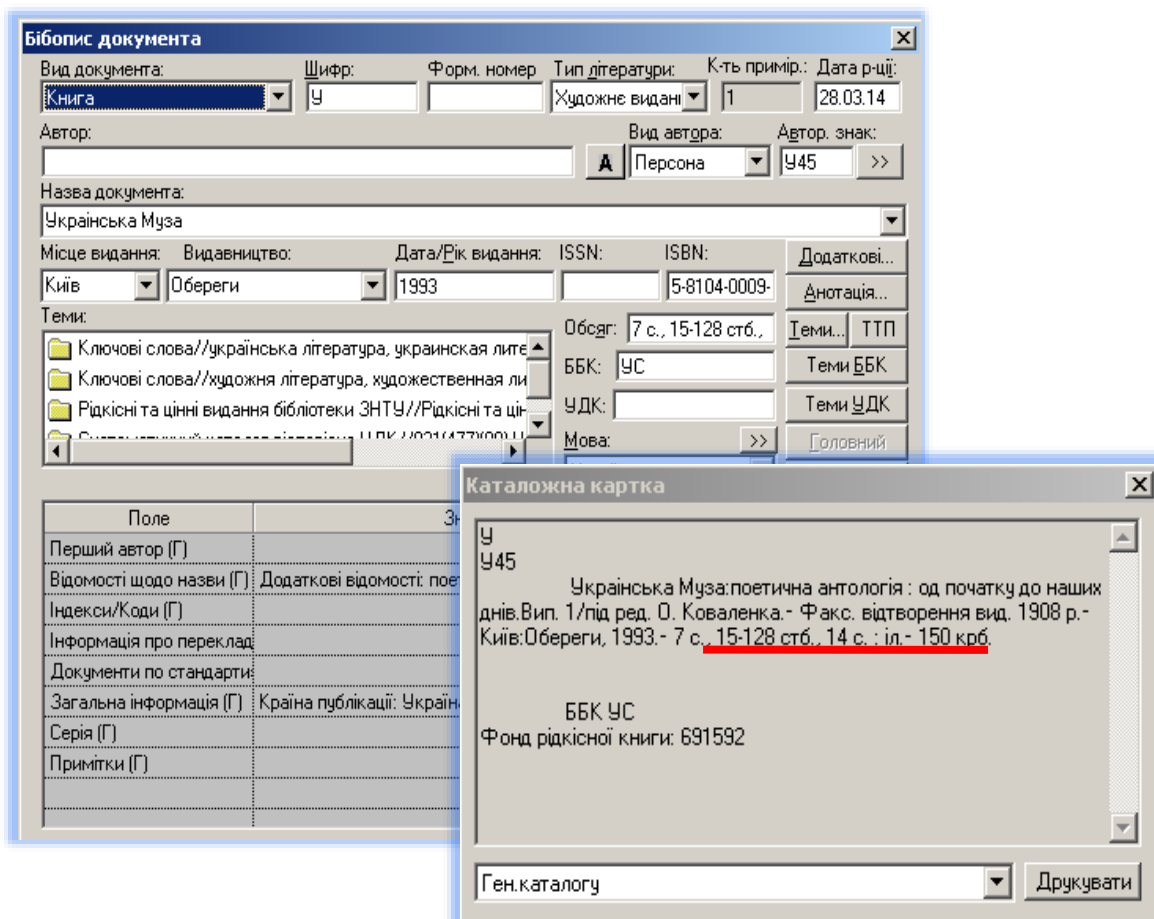
Теми: Ключові слова//виробництво чавуну, производство чугу... Ключові слова//металургия, металлургия Ключові слова//чавун, чугун

Обсяг: II, VI, 735, [1] с., 2 Темі... ТТП ББК: Темі ББК УДК: 669.16 Темі УДК Мова: Російська Головний Змінити гол. Наступні... Ел. Зміст Примірники... Комп'ювання... Наявн. Нум. Записати (F2) ОК Відмінити

Поле	Значення
Перший автор (Г)	
Відомості щодо назви (Г)	Відом. про відпов.: пер. [с фр.] и допол. В. Ковригиным.
Індекси/Коди (Г)	
Інформація про переклад	Мова оригіналу: Французька
Документи по стандарти	
Загальна інформація (Г)	Країна публікації: Росія
Серія (Г)	
Примітки (Г)	Загальні зауваження: Текст представлен в старопечат

Вибіс документа

Вид документа: Книга Шифр: 621.13 Форм. номер: Научное видан К-ть прил: 1

Автор: Мухачев П. Вид автора: Персона

Назва документа: Теория и конструкция паровозов обыкновенных ширококолейных дорог

Місце видання: Харьков Видавництво: Типография и Литогра Дата/Рік видання: 1895 ISSN: ISBN:

Теми:

- Ключові слова//паровозобудування, паровозостроение
- Ключові слова//теплові двигуни, тепловые двигатели
- Рідкісні та цінні видання бібліотеки ЗНТУ//Рідкісні та цінні видання бібліотеки ЗНТУ

Обсяг: 720 с., 6 л. табл. ББК: УДК: 629.4 Мова: Російська

Поле	Значення
Перший автор (П)	
Відомості	
Індекси/Інформація	
Документ	
Загальна	
Серія (П)	
Примітки	

Каталожна картка

621.13 Мухачев П.
M92
Теория и конструкция паровозов обыкновенных ширококолейных дорог: составлено применительно к программам технологич. интов : с атласом из 40 табл. и с 6 табл. размеров паровозов. - Харьков: Типография и Литография Зильберберга, 1895. - 720 с., 6 л. табл. : табл. - Текст представлен в старопечатной орфографии

629.4

Ген. каталогу Друкувати

Вибіс документа

Вид документа: Книга Шифр: 621.3 Форм. номер: Навчальне видан К-ть прил: 1

Автор: Копняев П. П. Вид автора: Персона

Назва документа: Основы электротехники

Місце видання: Харьков Видавництво: ХТИ Дата/Рік видання: 1922 ISSN: ISBN:

Теми:

- Ключові слова//электротехника, электротехника
- Ключові слова//змінний струм, переменный ток
- Рідкісні та цінні видання бібліотеки ЗНТУ//Рідкісні та цінні видання бібліотеки ЗНТУ

Обсяг: 96 с. : табл., черт. ББК: УДК: 621.3.02 Мова: Російська

Поле	Значення
Перший автор (П)	
Відомості	
Індекси/Інформація	
Документ	
Загальна	
Серія (П)	
Примітки	

Каталожна картка

621.3 Копняев П. П.
K65
Основы электротехники: конспект по переменному току. - Рукописное издание. - Харьков: ХТИ, 1922. - 96 с. : табл., черт.

621.3.02

Фонд рідкісної книги: 705331

Ген. каталогу Друкувати

Бібліопис документа

Вид документа: Книга Шифр: 744 Форм. номер: Тип літератури: Наукове виданн К-ть примір.: 1

Автор: Рынин Н. А. Вид автора: Персона

Назва документа: Ортогональные проекции

Місце видання: Петроград Видавництво: [б. и.] Дата/Рік видання: 1918 ISSN: ISBN:

Теми:

- Дисципліна//Авторська друкована графіка (744) (IV-15)
- Ключові слова//геометричне креслення, геометрическ
- Ключові слова//проекційне креслення, проекционное к

Обсяг: VIII, 322 с., 3 л. ББК: УДК: 744 Мова: Російська

Поле	Значення
Перший автор (Г)	
Відомості щодо назви (Г)	Додаткові відомості: метод Монжа Відомості про виданн
Індекси/Коди (Г)	
Інформація про переклад	
Документи по стандарті	
Загальна інформація (Г)	Країна публікації: Росія Ціна: 50 грн.

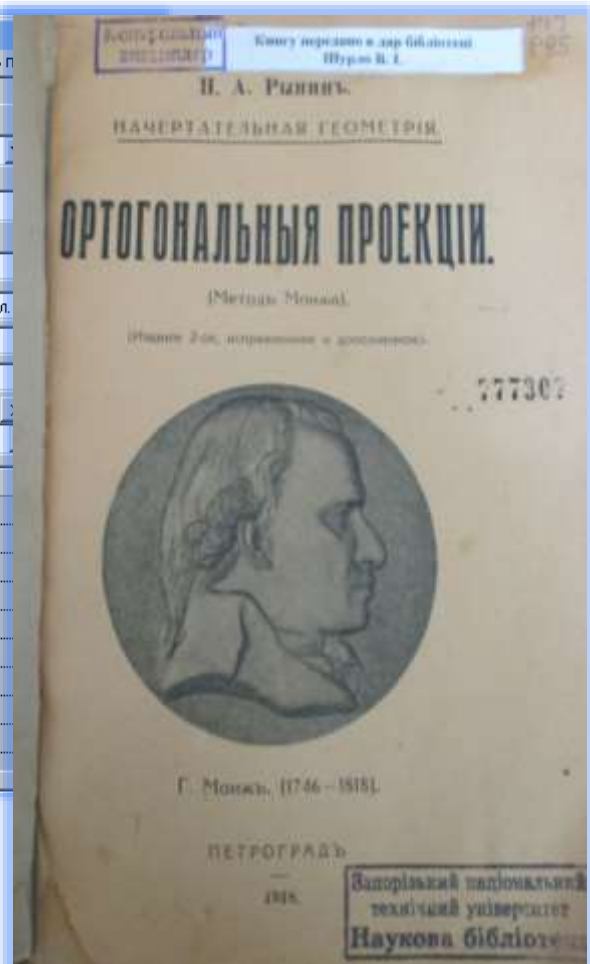
Каталожна картка

744
P95
Рынин, Н. А.
Ортогональные проекции [Текст] : метод Монжа / Н. А. Рынин. - Изд. 2-е, испр. и допол. - Петроград : [б. и.], 1918. - VIII, 322 с., 3 л. черт. : черт. - (Начертательная геометрия). - Текст представлен в старопечатной орфографии. - На обл. и тит. л. портр. Г. Монжа. - Указ. имен и предметов. - Дар Шурло В. I. - 50 грн.

УДК 744

Фонд рідкісної книги: 777307.

I01_загальна_перегляд Друквати

Бібліопис документа

Вид документа: Книга Шифр: 57 Форм. номер: Тип літератури: Наукове виданн К-ть примір.: 1 Дата р-ці: 04.02.13

Автор: Ранке И. Вид автора: Персона Автор. знак: P22 >>

Назва документа: Человек

Місце видання: Санкт-Пет Видавництво: Просвещение Дата/Рік видання: 1903

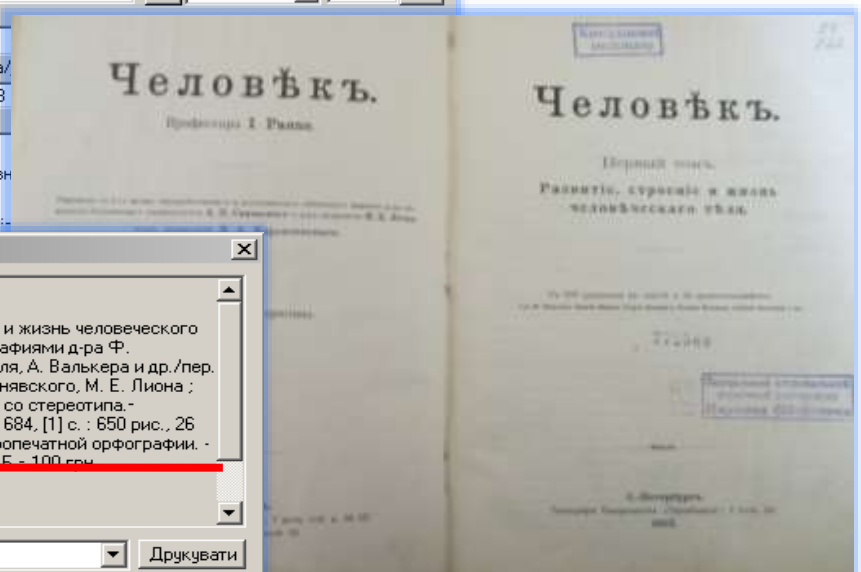
Теми:

- Ключові слова//людина, человек
- Ключові слова//людинознавство, человекозна
- Книги, подаровані бібліотеці//Беліков С. Б.

Каталожна картка

57 Ранке И.
P22
Человек. Т. 1: Развитие, строение и жизнь человеческого тела : с 650 рис. в тексте и 26 хромолитографиями д-ра Ф. Этцольда, Э. Эйриха, Г. Клепцига, Г. Мютцеля, А. Валькера и др. /пер. со 2-го перераб. и допол. нем. изд. А. Л. Синаевского, М. Е. Лиона ; под ред. Д. А. Коропчевского. - Третье изд. со стереотипа. - Санкт-Петербург: Просвещение, 1903. - XVI, 684, [1] с. : 650 рис., 26 хромолитограф. - Текст представлен в старопечатной орфографии. - Предм. указ. : с. 669-683. - Дар Белікова С. Б. - 100 грн.

Ген. каталогу Друквати

Бібліопис документа

Вид документа: Книга Шифр: 621.436 Форм. номер: Навчальне вид: 1 К-ть примір.: 1 Дата р-ції: 23.07.07

Автор: Хвошев И. С. Вид автора: Персона Автор. знак: X34

Назва документа: Исследование пусковых свойств быстроходных дизелей

Місце видання: Ленинград Видавництво: ОНТИ НКТП СССР Дата/Рік видання: 1938

Темі:

- Ключові слова//дизелі, дизели
- Ключові слова//дослідження, исследования
- Ключові слова//швидкохідні дизелі, быстроходные дизели

Обсяг: 104 с. : ил., табл. Темі... ТТП
ББК: Темі ББК
УДК: 621.436(07) Темі УДК
Мова: Головний

Поле	Значення
Перший автор (Г)	
Відомості щодо назви (Г)	Додаткові відомості: диссертация
Індекси/Коди (Г)	
Інформація про переклад	
Документи по стандарти	
Загальна інформація (Г)	Країна публікації: СРСР
Серія (Г)	Назва серії: Серия диссертаций по
Примітки (Г)	

Каталожна картка

621.436 Хвошев И. С.
X34

Исследование пусковых свойств быстроходных дизелей. диссертация на ученую степень к. т. н. - Ленинград: ОНТИ НКТП СССР, 1938. - 104 с. : ил., табл. - (Серия диссертаций по автотракторостроению; вып. 3)

Фонд рідкісної книги: 12925 621.436(07)

Ген. каталогу Друквати

Бібліопис документа

Вид документа: Книга Шифр: 621.3 Форм. номер: Навчальне вид: 1 К-ть примір.: 1 Дата р-ції: 05.06.07

Автор: Калантаров П. Л. Вид автора: Персона Автор. знак: K17

Назва документа: Теория переменных токов

Місце видання: Ленинград Видавництво: Госэнергоиздат Дата/Рік видання: 1940

Темі:

- Ключові слова//змінний струм, переменный ток
- Рідкісні та цінні видання бібліотеки ЗНТУ//Рідкісні та цінні видання
- Систематичний каталог відповідно УДК//621.3(075.8) Підруч.

Обсяг: 411 с. : ил., табл., черт. Темі... ТТП
ББК: Темі ББК
УДК: 621.3(075.8) Темі УДК
Мова: Головний

Каталожна картка

621.3 Калантаров П. Л.
K17

Теория переменных токов: учебник для вузов. - Ленинград : Москва: Госэнергоиздат, 1940. - 411 с. : ил., табл., черт. - Парал. тит. : П. Л. Калантаров, Л. Р. Нейман Теоретические основы электротехники. Ч. 1 Теория переменных токов. Ч. 2. Физические основы электротехники.

Фонд рідкісної книги: 6777 621.3(075.8)

Ген. каталогу Друквати

Бібліопис документа

Вид документа: Книга Шифр: 9(И)1 Форм. номер: Тип літератури: Историко-докум К-ть примір.: 1 Дата р-ції: 13.09.07

Автор: Дельбрюк Г. Вид автора: Автор. знак:

Назва документа: История военного искусства в рамках политичес

Місце видання: Москва Видавництво: Госвоениздат Дата/Рік видання: 1938

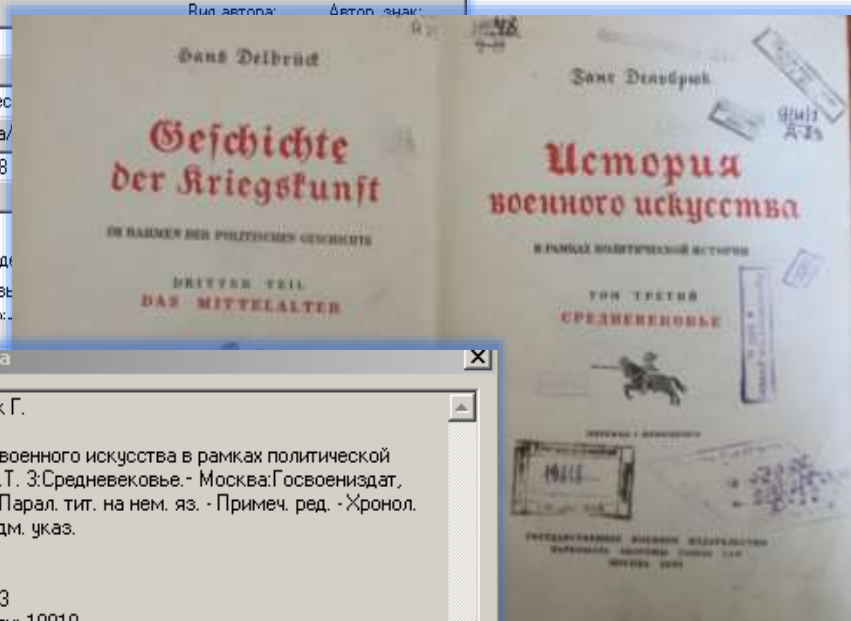
Теми:

- Ключові слова//історія, история
- Ключові слова//військова справа, военное д
- Ключові слова//средньовіччя, средневековье

Каталожна картка

Поле	Значення
Перший автор (Г)	9(И)1 Дельбрюк Г.
Відомості щодо назви (Г)	Д29
Індекси/Коди (Г)	История военного искусства в рамках политической истории: пер. с нем. Т. 3: Средневековье. - Москва: Госвоениздат, 1938. - 514 с. : ил. - Парал. тит. на нем. яз. - Примеч. ред. - Хронол. указ. - Имен. и предм. указ.
Інформація про перекл.	
Документи по стандар.	
Загальна інформація (Г)	
Серія (Г)	ББК ТЗ(0)З
Примітки (Г)	Фонд рідкісної книги. 19818

Ген. каталогу Друкувати

Бібліопис документа

Вид документа: Книга Шифр: 57 Форм. номер: Тип літератури: Наукове виданн К-ть примір.: 1 Дата р-ції: 04.02.13

Автор: Ранке И. Вид автора: Персона Автор. знак: P22

Назва документа: Человек

Місце видання: Санкт-Пет Видавництво: Просвещение Дата/Рік видання: 1903

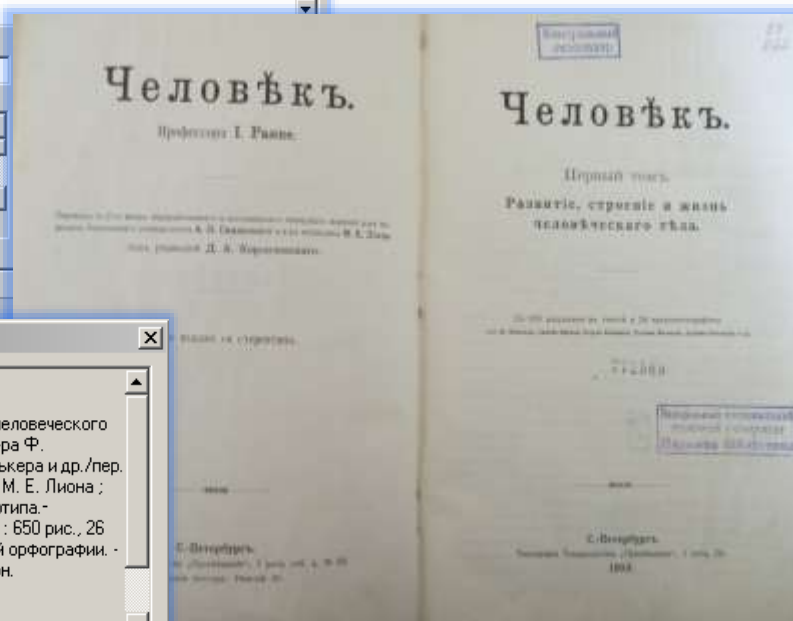
Теми:

- Ключові слова//людина, человек
- Ключові слова//людиознание, человекознание
- Книги, подаровані бібліотеці/Беліков С. Б.

Каталожна картка

Поле	Значення
Перший автор (Г)	57 Ранке И.
Відомості щодо назви (Г)	P22
Індекси/Коди (Г)	Человек. Т. 1: Развитие, строение и жизнь человеческого тела : с 650 рис. в тексте и 26 хромолитографиями д-ра Ф. Этцольда, Э. Эйриха, Г. Клепцига, Г. Мютцеля, А. Валькера и др. / пер. со 2-го перераб. и допол. нем. изд. А. Л. Синявского, М. Е. Лиона ; под ред. Д. А. Корочевского. - Третье изд. со стереотипа. - Санкт-Петербург: Просвещение, 1903. - XVI, 684, [1] с. : 650 рис., 26 хромолитограф. - Текст представлен в старопечатной орфографии. - Предм. указ. : с. 669-683. - Дар Белікова С. Б. - 100 грн.
Інформація про перекл.	
Документи по стандар.	
Загальна інформація (Г)	
Серія (Г)	
Примітки (Г)	

Ген. каталогу Друкувати

Каталожна картка

ЗК23 Ленин В. И.
 П15

Памяти Герцена. - Москва: Книга, 1982. - 327 с. : портр. ; в футляре ; 70х90 1/256. - Часть текста парал.: рус., англ., исп., нем., фр. - 2 р. 50 к.

ББК ТЗ(2)6-815+ТЗ(2)5+Ш5(2)1+Ш416+03(2)
 Фонд рідкісної книги: 588031

Ген. каталогу Друкувати

Бібліопис документа

Вид документа: Книга Шифр: ЗК23 Форм. номер: Тип літератури: Історико-докум К-ть примір.: 1 Дата р-ції: 14.05.15

Автор: Ленин В. И. Вид автора: Персона Автор. знак: 0-11

Назва документа: О Толстом

Місце видання: Москва Видавництво: Книга Дата/Рік видання: 1983 ISSN: ISBN: Додаткові...
 Анотація...

Теми: Ключові слова//Ленін Володимир Ілліч (1870-1924 рр.), Л...
 Ключові слова//Толстой Лев Миколайович, Толстой Ле...
 Рідкісні та цінні видання бібліотеки ЗНТУ//Малоформат...
 Система класифікації: ББК ТЗ(2)6-815-2+Ш5(2)1

Обсяг: 288 с. : портр. ; в Теми... ТТП
 ББК: ТЗ(2)6-815.2+Ш5(2) Теми ББК
 УДК: Теми УДК
 Мова: Головний

Поле	Значення
Перший автор (Г)	
Відомості щодо назви (Г)	Паралельна назва: Lenin V
Індекси/Коди (Г)	
Інформація про переклад	
Документи по стандарти	
Загальна інформація (Г)	Країна публікації: СРСР Ці
Серія (Г)	
Примітки (Г)	Загальні зауваження: На р

Каталожна картка

ЗК23
 0-11
 Ленин В. И.
 О Толстом = Lenin V. V. Articles on Tolstoi / В.И. Ленин. - Москва: Книга, 1983. - 288 с. : портр. ; в футляре ; 70х90 1/256. - На рус., англ. яз. - 2 р. 50 к.

ББК ТЗ(2)6-815.2+Ш5(2)1
 Фонд рідкісної книги: 597696.

Загальна (перегляд) Друкувати

Формирование фонда редких и ценных книг в библиотеке ЗНТУ: выявление, организация хранения и перспективы

Шатохина И. Г., библиотекарь
2 категории НБ ЗНТУ

Краткая информация о фонде

Биография Запорожского национального технического университета и научной библиотеки при нем начинается с открытия 1 июля 1900 г. в небольшом уездном городке Александровск (с 1921 г. - Запорожье) семиклассного механико-технического училища. Училище такого уровня было одним из первых средних специальных учебных заведений в Украине.

На 1 января 1916 г. библиотека училища насчитывала **2683 книги** (1688 названий), в основном – учебные и художественные.

В 1920 г. Александровское училище было преобразовано в индустриальный техникум с правом высшего учебного заведения, который готовил инженеров-механиков для сельхозмашиностроения и инженеров машиностроения.

В 1930 г. Запорожский индустриальный техникум был реорганизован в институт сельскохозяйственного машиностроения. В дальнейшем он неоднократно менял своё название и профиль.

В годы войны институт был эвакуирован в город Барнаул Алтайского края. С оборудованием института были вывезены и наиболее ценные книги библиотеки.

За время войны большая часть книг была уничтожена. И если накануне войны фонд библиотеки составлял **75 тыс. экземпляров**, то в конце войны он насчитывал лишь **30 тыс. экземпляров**, так как книги из Барнаула не были возвращены в Запорожье.

На начало 2017 года основной фонд библиотеки составляет **905 тыс. 870 экземпляров**.

Современное состояние

Длительный срок существования библиотеки способствовал накоплению многих изданий, являющихся теперь уникальными. Некоторые старинные справочники, энциклопедии и монографии наш фонд унаследовал из фонда библиотеки предшественника нашего университета – Александровского механико-технического училища, библиотеки Александровской прогимназии, а также – из частных собраний, переданных нам в дар.

Среди них:

- редкие и ценные книги и периодические издания, преимущественно XIX и начала XX веков, изданные гражданским шрифтом;

- книги, изданные в начале XX века и до 1950 г., включительно.

Работа по выделению фонда редких и ценных книг из общего фонда научной библиотеки ЗНТУ была начата сотрудниками отдела книгохранения в 1987 г.

При отборе литературы в ФРК использовались следующие критерии редкости и ценности:

- хронологическая глубина (до 1950 г.);
- социальная ценность издания (этапность, уникальность, приоритетность);
- количественная характеристика (малораспространенность издания).

На данный момент фонд редких и ценных изданий насчитывает **2 тыс. 504 экземпляра.**

Состав и структура фонда

Исходя из задач сегодняшнего дня, наша библиотека уделяет значительное внимание работе с фондом редких и ценных книг, являющихся памятниками национальной культуры.

Состав фонда по своей тематике универсальный, но преобладает, в основном, литература по естественно-научным отраслям знаний и технике.

В состав фонда входят отечественные и зарубежные издания, издания на иностранных языках: английском, немецком, французском.

По своей типовой и видовой структуре фонд также разнообразен. Это энциклопедии, справочники, научная и учебная литература, производственная и научно-популярная, литература массово-политического характера, художественная литература и т.п.

Хронологические границы фонда редких и ценных книг представлены следующим диапазоном:

- книжного фонда – 1843-1950 гг.
- журнального фонда – 1901-1950 гг.

В фонде редких и ценных книг Научной библиотеки ЗНТУ хранится много книжных памятников, которые ярко отражают историю развития отечественной и зарубежной науки и техники. Гордостью фонда являются также прижизненные издания ученых, классиков художественной литературы и ведущих деятелей литературы и искусства. В нем также представлены лучшие образцы полиграфического и художественного оформления, факсимильные и репринтные издания памятников печати и письменности, современные малоформатные и миниатюрные книги, подаренные издания.

Фонд редких и ценных изданий отделен от основных фондов библиотеки и хранится в отдельной темной комнате. Состоит фонд из 4-х частей:

- Основной фонд редкой и ценной книги
- Книги, соответствующие критериям отбора в Государственный реестр
- Коллекция малоформатных и миниатюрных изданий
- Журнальный фонд

Расстановка фонда редких и ценных изданий организована по приоритетам.

В начале фонда расставлены книги, подпадающие под критерии отбора в Государственный реестр. На полках они расставлены по кодам группы, а в самих группах – по алфавиту.

- *УКРАЇНСЬКІ ВИДАННЯ (код групи – Укр) 1801-1922*
- *УКРАЇНСЬКІ ВИДАННЯ (код групи – УВ) 1923-1945*
- *РОСІЙСЬКІ ВИДАННЯ (код групи – РВ) 1801-1925*
- *ІНОЗЕМНІ ВИДАННЯ (код групи – ІВ) 1801-1900*

Затем идет расстановка основного фонда редких и ценных изданий. В этой части фонда книги также расставлены по алфавиту. Отдельно в фонде выделена и расставлена по алфавиту коллекция современных малоформатных и миниатюрных книг.

Журнальный фонд, относящийся к фонду редкой и ценной книги, хранится в помещении, где расположен основной фонд периодических изданий библиотеки.

Работа с фондом ФРК

Основными документами, которые определяют принципы и порядок формирования фонда редких и ценных изданий, а также и работы с ним, являются следующие документы:

- *«Положення про збереження бібліотечних фондів НБ ЗНТУ»,*
- *«Положення про фонд рідкісних і цінних видань НБ ЗНТУ»,*
- *«Інструкція про порядок відбору документів до колекції рідкісних і цінних видань НБ ЗНТУ».*

Фонд редких и ценных изданий пополняется в основном за счет внутренних резервов (это дальнейшее изучение библиотечного фонда, выявление редких книг во время переучета, во время ретроконверсии генерального каталога в ЭК), а также за счет книг из частных собраний, переданных в дар библиотеке сотрудниками университета.

Работа с фондом книг, соответствующих критериям отбора в Государственный реестр

Работа в библиотеке по выделению той части фонда, которая на сегодняшний день соответствует требованиям и критериям отбора, прописанным в Приказе № 437 Министерства культуры Украины от 14.06 2016 года, началась еще в 2005 году после выхода в 2001 году соответствующего Приказа Министерства культуры и искусств Украины. Формировался этот фонд при непосредственном пересмотре фондов и каталогов библиотеки.

На сегодняшний день он структурирован согласно требованиям, изложенным в **«Інструкції про порядок відбору рукописних книг, рідкісних і цінних видань до Державного реєстру національного культурного надбання»**, затвердженого Наказом Міністерства культури України від 14.06.2016 року № 437.

В фонд редких и ценных изданий включены основные группы документов по таким периодам:

- украинские издания 1801-1922 гг. издания (4 экз.)
- украинские издания 1923-1945 гг. издания (129 экз.)
- российские издания 1801-1925 гг. издания (88 экз.)
- зарубежные издания 1801-1900 гг. издания (12 экз.)

Всего на сегодняшний день в фонде ФРК хранится 233 экземпляра книг, соответствующих критериям отбора в Государственный реестр Украины.

Для усиления ответственности за сохранность ФРК, было принято решение о паспортизации той части фонда, которая выделена в соответствии с требованиями Государственного реестра.

На основе образца, предложенного Национальной парламентской библиотекой, ныне – Национальной библиотекой Украины им. Ярослава Мудрого, нашим отделом информационных технологий и компьютерного обеспечения был разработан шаблон паспорта книги, в который заносятся все необходимые сведения (шифр, инвентарный номер, автор, название книги, выходные данные, количество страниц, отдельных листов, иллюстраций, карт, схем, том, часть, конвюлот). Также предусмотрена графа «Примечания», где указываются сведения о наличии автографа, дарственных надписей, способ издания, состояние книги, дефекты и т.д.

Паспортизация фонда – работа ответственная, кропотливая и долговременная. Работа по паспортизации дает возможность лучше изучить книгу, а именно – является ли данная книга прижизненным и особо ценным изданием работ классиков науки и техники, литературы и искусства. Паспортизация помогает выявить издания, являющиеся образцами художественного оформления и полиграфического исполнения; миниатюрные и малоформатные издания, репринты и факсимиле; издания с автографами лиц, известных в науке, литературе, общественной жизни, профессорско-преподавательского состава ЗНТУ и прочее.

В процессе работы с книгами, которые соотносятся с требованиями Государственного реестра, была создана Таблица распределения изданий ФРК по критериям. Она помогает нам выявлять книги группы «Отдельные ценнейшие издания или экземпляры изданий» (коды групп УВ, РВ, ИВ).

Согласно критериям, прописанным в п.4 второго раздела Порядка отбора изданий в Государственный реестр национального культурного наследия, мы выделили пять условий, которые нужно учитывать при определении принадлежности той или иной книги к этим группам. На данный момент преобладает в основном первый или второй критерий.

Пропаганда фонда

Библиотека раскрывает перед читателями свои уникальные фонды через выставочную деятельность, экспонируя редкие и ценные издания в стенах библиотеки и в интернет-пространстве, посредством виртуальных выставок.

Наши выставки – результат постоянной исследовательской работы с фондом редкой и ценной книги. Хорошо подготовленная и организованная выставка – это своеобразное произведение библиотечного искусства. Мы надеемся, что представленные на веб-сайте виртуальные выставки способствует пробуждению у наших читателей интереса к истории научной мысли, к истории интеллектуальной деятельности человека; они помогают библиотеке выполнять ее просветительскую миссию, помогают формировать положительный имидж библиотеки.

Перспективы работы с фондом

Главной задачей в перспективном плане работы с ФРК является создание условия для совместного существования книжной культуры и безбумажных информационных систем.

В связи с этим, одним из направлений работы нашей библиотеки является создание полнотекстовых электронных баз данных книг.

Сегодня неизбежен и абсолютно необходим переход к широкому использованию и предоставлению пользователям электронных версий полных текстов документов. Электронные версии изданий должны быть полностью идентичны печатному оригиналу, т.е. воспроизводить композицию текста, все приложения, иллюстрации, таблицы и пр.

Сейчас мы работаем над форматом представления полных версий текстов наших книг в электронном каталоге библиотеки. В частности, речь идет о текстах тех книг, которые есть в нашем фонде, а их полные тексты представлены на веб-сайтах других библиотек.

Мы рассматриваем как вариант – создание библиографической записи соответствующего веб-документа в нашем ЭК с указанием гиперссылки на интересующий нас документ. Таким образом, мы не нарушаем права библиотеки, выполнившей сканирование текста и его расположения на своем сайте.

В итоге мы имеем в нашем ЭК две библиографические записи на одну и ту же книгу. Одна запись – на книгу из нашего фонда, другая – с гиперссылкой, – на идентичный полнотекстовой документ в интернете.

В перспективу работы с ФРК также входит и поиск в сети Интернет различной информации о книгах из этого фонда, об их авторах, издательствах и издателях.

И в заключение хотелось бы отметить, что издания, составляющие фонд редких и ценных книг научной библиотеки ЗНТУ, представляют собой ценные исторические источники, которые способствуют мотивации к их изучению. Исследовательская деятельность по изучению фонда редких книг способствует повышению профессионального и личностного уровня библиотекаря, расширяет знания об отечественной и мировой культуре в целом.

Додатки

МЕТОДИЧЕСКИЕ РЕКОМЕНДАЦИИ К БИБЛИОГРАФИЧЕСКОМУ ОПИСАНИЮ КНИЖНЫХ ПАМЯТНИКОВ

Существование баз данных не только облегчает поиск информации, но и помогает обеспечить качественно иной уровень работы с собственными коллекциями книг.

На базе электронного каталога нашей библиотеки в 2005 г. создана база данных «Редкие и ценные издания библиотеки ЗНТУ», которая в свою очередь состоит из следующих разделов:

4. Издания, включенные в Государственный реестр
5. Журналы (1901-1950 гг.)
6. Малоформатные и миниатюрные издания
7. Редкие и ценные издания

На базу данных оформлен паспорт, который ежегодно обновляется.

В связи с особенностями библиографического описания редких книг возникает вопрос, почему редкие книги должны описываться как-то иначе, нежели остальные? Мы столкнулись с тем, что ГОСТ 7.1-2003, IDT, принятый для современных книг, не дает той степени полноты и точности описания, которая нужна для надежной идентификации редкого издания.

Следовательно, мы вынуждены пожертвовать либо точностью своего описания, либо единообразием библиотечного каталога.

Создавая электронные библиографические записи редких изданий, мы, конечно, руководствуемся опытом, накопленным при описании новых поступлений, и берем его за основу.

Практика показывает, что вследствие различного системного обеспечения и накопленного опыта каждая библиотека идет своим путем и разрабатывает свои правила описания редких и ценных книг.

Любая программа описания книг содержит стандартный набор полей для библиографического описания, поэтому мы вынуждены все же отказаться от полного научного описания редких книг и работать с имеющимися, предложенными разработчиками, полями.

Условно, при библиографическом описании, фонд редких и ценных книг можно разделить по хронологической границе: с 15 по 18 век – это старопечатные книги, с 18 по начало 20 века – это книги гражданской печати.

Чтобы достигнуть единообразия в каталогизации таких книг, при работе с ЭК мы опираемся на «Правила составления библиографического описания старопечатных изданий» (2-е изд., переработанное и дополненное, Москва : РГБ, 2003) и «Составление печатных каталогов книг гражданской печати (18-начало 20

в.) из фондов библиотек Украины» (методическое пособие, Киев. : ГНПБ Украины им. Сухомлинского, 2005)

Библиографическое описание старопечатных книг

Старопечатные книги имеют ряд отличительных особенностей. В частности, эти книги обладают своеобразной структурой: часто отсутствует титульный лист, не всегда достоверные выходные данные, сложная формулировка заглавия. Все это осложняет стандартизацию описания документов этого периода.

Описание старопечатных книг производится непосредственно по самому изданию. Обязательными являются проверка сведений, имеющихся в объекте описания, и разыскание недостающих сведений, так как в старопечатных изданиях данные об авторе, переводчике, месте издания, типографии, издателе, годе издания часто отсутствуют или приведены в виде косвенных сведений.

Как правило, в качестве основного источника описания используется титульный лист, если таковой имеется.

Язык описания

Описание приводится в графике, принятой в настоящее время, т. е. на современном языке. Если язык описания отличается от языка текста документа, в описании делается примечание: Текст представлен в старопечатной орфографии.

Заполнение полей

- ***Поле автора***

Сведения об авторе берем с титульного листа. Если сведения об авторе взяты не с титульного листа, их источник указывается в области примечания.

Если указаны даты жизни автора, имя, слова «отец», «сын», «старший», «младший» и др., то эти идентифицирующие признаки приводятся в круглых скобках, если установлена только одна из дат, в заголовке указывается известная дата с предшествующим или последующим за ней знаком тире и пробелом (1749-), (-1037). Если даты указаны приблизительно, каждой из них предшествует слово «ок.» (около) (ок. 1750-1796).

- ***Заглавие***

Заглавие – это элемент описания, содержащий взятое с титульного листа название произведения в той форме, которая была ему присвоена автором, переводчиком, редактором, издателем и т. п.

Например:

Букварь славено-греко-латинский

Если на титульном листе представлено более одного заглавия для одного произведения, то первое по порядку заглавие рассматривается как основное.

Выделение полиграфическим способом одного из заглавий во внимание не принимается. Сокращение отдельных слов и словосочетаний в основном заглавии не рекомендуется.

Параллельные заглавия приводятся в описании в форме и последовательности, данной на титульном листе, отделяются знаком равенства.

Если на титульном листе приведены заглавие оригинала и заглавие перевода и они связаны союзом «или», эти сведения рассматриваются как альтернативное заглавие. Перед «или» ставится запятая.

- *Сведения, относящиеся к заглавию*

Сведения, относящиеся к заглавию – это элемент описания, содержащий приведенные на титульном листе слова или фразы, связанные с основным заглавием, раскрывающие и поясняющие его, сведения о виде, жанре, назначении произведения. Сведения, относящиеся к заглавию, приводятся в описании после основного заглавия и отделяются от него разделительным знаком двоеточие (:).

Например:

- Скрижаль : сборник
- Потерянный рай : поэма героическая
- Дмитрий Самозванец : трагедия
- Первое учение отроком : в нем же буквы и слоги

- *Место издания*

Место издания приводится в той форме, в которой оно представлено в основном источнике информации.

Например:

- Москва
- В Лондоне
- В царствующем великом граде Москве

Два места издания отделяются ;.

Например:

- Москва ; Санктпетербург.

Если место издания установлено по другим источникам, то оно приводится в квадратных скобках.

Если место издания не установлено, то в описании в квадратных скобках указывается: [Б.м.]

- *Издательство*

Сведения об издателе и т. д. приводятся в описании без сокращений в той последовательности и форме, в которой они даны в основном источнике сведений.

Например:

➤ В Университетской типографии у В. Огорокова

Каждым новым сведениям, если они грамматически не связаны с предыдущими, предшествует двоеточие :

Если сведения об издателе или книготорговце не указаны в основном источнике, они устанавливаются из других источников в документе и вне его. В описании они приводятся в квадратных скобках, источник сведений оговаривается в области примечания.

Например:

➤ [Типография И. Г. Рахманинова]

В примечании же указываем: На обороте титульного листа типографская марка И. Г. Рахманинова.

Если на титульном листе или колофоне (послесловии) указано только имя печатника, а имя издателя или книготорговца установлено по другим источникам, то в описании оно приводится в квадратных скобках вслед за именем печатника.

- *Дата издания*

Если нет возможности установить год издания, обозначение [б.г.] – «без года», не приводят. Насколько это возможно определяют период издания и вводят его в виде – [176?], [17??].

Слова и фразы, сопутствующие дате издания, типа «в лето от воплощения господня», «в лето от создания мира» и т. д. в описании опускаются. Даты передаются арабскими цифрами.

Если указаны даты начала и завершения печатания, в описании могут быть приведены обе эти даты, соединенные знаком тире.

Если имеются разночтения в датах издания на титульном листе и в колофоне (послесловии), то в описании приводится дата, указанная на титульном листе. Год издания, указанный в колофоне, оговаривается в области примечания.

- *Область физической характеристики*

В описании приводятся сведения о полном объеме документа, т. е. учитываются все нумерованные и ненумерованные листы, страницы, столбцы, как занятые текстом, так и пустые, включая ненумерованные, наборный и гравированный титульные листы, иллюстрации.

Издательская обложка в физической характеристике не отражается. Сведения об объеме приводятся в тех обозначениях, которые даны в документе.

Если документ имеет пограничную нумерацию, объем указывается в страницах. Например: 264 с. или 264 р. или 264 S. Если листы пронумерованы только с одной стороны, объем указывается в листах.

Если текст напечатан только с одной стороны, это отмечается в области примечания. Если текст представлен столбцами, то и объем указывается в столбцах.

Если часть документа пронумерована по страницам, а другая часть по столбцам, каждый отдельный ряд цифр со своим особым обозначением материала приводится в последовательности, данной в документе.

Например:

- 48 с., 64 стб.

Если часть страниц пронумерована арабскими цифрами, а часть римскими, то в описании они приводятся в последовательности документа.

Например:

- 120, XII с.
- 12, VI, 120 стб.
- X, 80, XVII л.

Если документ содержит несколько рядов одинаково пронумерованных страниц (листов, столбцов), то они приводятся в последовательности, данной в документе.

Например:

- 48, 26, 75, 120 с.
- 44, 8, 12, 82 л.
- 20, 18, 120, 42 стб.

Допускается суммировать количество страниц (листов, столбцов) и приводить итоговую цифру в сопровождении слов «разд. паг.» (раздельная пагинация)

Например:

- 1000 с., разд. паг.

Количество отдельных страниц или листов иллюстраций приводится в конце ряда.

Например:

- 248 с., VI стб., 8 ил.

Если имеется группа страниц (листов, столбцов), пронумерованных в противоположных направлениях, в описании нумерация каждой группы приводится, начиная с титульного листа, в последовательности, данной в документе. Порядок нумерации оговаривается в области примечания.

Например:

- 164, 176 с.

В примечании указываем:

Пагинация встречная.

Иллюстрационный материал включает иллюстрации, портреты, карты, планы, ноты, чертежи и т. д. Если в книге все или некоторые иллюстрации цветные,

это может быть отмечено в описании. Если документ состоит в основном или полностью из иллюстраций, это отмечается в сведениях об иллюстрациях.

Например:

- 150 л. : все ил.
- 150 л. : в основном ил.

Непросчитанные листы или страницы просчитывают и записывают арабскими цифрами в квадратных скобках.

Например:

- 379, [4] с., [10] л. ил.

- ***Сведения об ответственности***

Сведения об ответственности – элемент описания, содержащий информацию о лицах и организациях, внесших вклад в создание произведения и ответственных за его смысловое или художественное содержание и публикацию. Сведения об ответственности могут включать: имена авторов; имена других лиц (составителей, переводчиков, комментаторов, редакторов, иллюстраторов, граверов и т.д.); наименования организаций, учреждений, обществ, от имени которых публикуется произведение.

Сведения об ответственности отделяются от предшествующих сведений области знаком косая черта (/).

Каждым последующим сведениям об ответственности предшествует точка с запятой (;).

Сведения об ответственности приводятся в той форме и последовательности, которая дана на титульном листе.

Допускается производить сокращение поясняющих слов по действующим стандартам (ред., сост., под общ. ред.)

- ***Область издания***

Сведения об издании – элемент описания, в котором содержатся данные о переиздании, перепечатке или информация об отличии данного издания от предыдущих.

Сведения об издании передаются в описании в форме, представленной на титульном листе.

Например:

- Издание второе для бедных. Ныне вторым тиснением напечатана.

- ***Область серии***

В области серии приводят сведения о сериальном документе, отдельным выпуском которого является описываемая книга.

В этой области приводят: название серии, название подсерии, номер выпуска серии, номер выпуска подсерии. Номера выпуска серии и подсерии записываются арабскими цифрами.

- **Область примечания**

Область примечания содержит дополнительную информацию о документе, не вошедшую, согласно правилам, в другие области описания.

Эта информация может касаться как содержания документов, так и его физического изготовления. Сведения заимствуют из любого источника информации. Текст примечания не регламентирован, квадратные скобки не применяются. Каждому примечанию предшествует точка и тире. Примечания приводятся и в том случае, когда текст издания приведен на нескольких языках.

Если кроме основного титульного листа имеется еще и параллельный, в примечании может быть отмечен его язык.

Например:

- Парал. тит. на нем. яз.
- Примечания о содержании.

Например:

- Содерж.:.....

В описании приводятся также и примечания общего характера: о справочном аппарате документа, сведения о библиографических указателях и списках. Индивидуальные особенности книг (автографы, экслибрисы, наклейки, штампы, сведения о дефектности, иллюминированные издания и т. д.) было решено заносить в паспорт книги.

Библиографическое описание редких и ценных книг (период с 18 по начало 20 века)

С одной стороны, это более близкий нам период, более тиражная и, соответственно, распространенная литература. С другой стороны, издания начала этого периода более тяготеют к традиции старопечатной книги (построение титульного листа, обороты, грамматика и орфография).

Издания конца периода имеют более четкие и близкие современным формулировки. Но при этом, определяя такие издания как памятники книжной культуры, мы не имеем четких макетов и моделей описания этих книг. Поэтому с учетом сложившейся в отделе практики, описание этих книг ведется по современным стандартам.

При составлении библиографического описания редких и ценных книг необходимо заполнить следующие поля.

Вид документа: книга, брошюра, диссертация, атлас и т. д.

Шифр: полочный индекс.

Тип литературы: Выбираем по характеру документа (начальное, научное, научно-техническое и т. д.).

Автор: Заносим всех авторов, указанных в источнике.

Вид автора: Выбираем из списка (персона, организация).

Авторский знак: Заполняем согласно авторским таблицам.

Заглавие документа: Основное заглавие приводим в том виде, в каком оно дано на титульном листе в той же последовательности и с теми же знаками. Оно может состоять из одного или нескольких предложений. Если основное заглавие состоит из нескольких предложений, между которыми в источнике информации отсутствуют знаки препинания, в описании эти предложения отделяют друг от друга точкой. Если заглавие на титульном листе отличается от заглавия на обложке, в примечании приводят заглавие с обложки.

Издательство: Сведения о форме собственности издателя, распространителя и т. п. (АО, ООО и т. д.), как правило, опускают. В источнике информации, например, указано: Издательство «Наука», Издательский дом «Новый учебник»

В описании необходимо указать: Наука, Новый учебник.

Имя издателя может приводиться в краткой форме: ГНТИ, Госэнергоиздат, Госхимтехиздат.

Если издателем является физическое лицо, то в описании приводят его фамилию и инициалы в той форме и том падеже, которые указаны в источнике информации: Зараев А. В., у И. Д. Сытина.

При отсутствии в предписанном источнике информации имени (наименования) издателя, сведения приводят в квадратных скобках:

Например:

➤ [б. и.]

Место издания: Название места издания приводят в форме и падеже, указанных в предписанном источнике информации.

Например:

- Москва
- Киев
- В Можайске

Если указано несколько мест издания, то приводят название, выделенное полиграфическим способом или указанное первым. Мы указываем названия второго и последующих мест издания и отделяем их точкой с запятой.

Например:

- Москва ; Киев ; Париж.

Если место издания не указано, то его следует установить по местонахождению издателя.

При полном отсутствии сведений о месте издания приводим в квадратных скобках сокращение [Б. м.].

Год издания: Год издания указывают арабскими цифрами. Если дата издания неизвестна и ее не удалось установить, то на ее месте приводят дату авторского права, дату изготовления (печатания) с соответствующими пояснениями: печ. 2000. Если на книге не указаны даты, то приводят предполагаемую дату издания: [1942?] [1898 или 1899] [ок. 1900]. Обозначение [б. г.] «без года» не приводят.

ISBN: заполняем, если есть.

Страницы или область физической характеристики: В этой области приводят сведения о количестве страниц и специфическом обозначении материала. Сведения о пагинации приводят в том виде, как и для старопечатных изданий.

УДК заполняем с карточки генерального каталога.

- **Ключевые слова**

Сложности в определении ключевых слов заключаются в следующем: в отличие от современных книг издания до 1917 года не снабжены аннотацией, и не всегда снабжены оглавлением. Поэтому для формулировки ключевых слов необходимо ознакомление с содержанием книги, правильное определение тематики.

- **Язык описания**

Если язык, на котором даны выходные сведения, совпадает с языком принятым для описания, а текст дан на другом языке, то в примечании отмечаем эту особенность: Текст на нем. яз.

Если текст дан на нескольких языках, в примечании указывают язык в последовательности, данной в издании: Текст на нем., англ., фр. яз.

Если титульный лист и текст даны параллельно на нескольких языках, то это отмечают в примечании: Тит. л. и текст парал. на рус., фр. яз.

- **Параллельное заглавие**

Параллельное заглавие – это эквивалент основному заглавию на другом языке или в иной графике.

Параллельные заглавия приводятся в описании в форме и последовательности, данной на титульном листе, и отделяют их друг от друга знаком равенства.

- **Дополнительные сведения к заглавию**

Сведения, относящиеся к заглавию, содержат информацию, раскрывающую и поясняющую основное заглавие, сведения о виде, жанре, назначении

произведения, указание о том, что документ является переводом с другого языка, данные о количестве томов и т. п.

Сведениям, относящимся к заглавию, предшествует знак двоеточие. Каждым последующим разнородным сведениям о заглавии также предшествует знак двоеточие.

- **Номер тома**

Номер тома, выпуска приводят в сокращенной форме и с большой буквы.

Например:

- Т.
- Вып.

Порядковые номера приводят арабскими цифрами.

- **Заглавие тома**

Заглавие тома указываем с большой буквы и без сокращений.

Если в заглавии тома указан хронологический промежуток времени, пробелы между датами не ставятся.

Например:

- 1941-1945

- **Номер части**

Заполняется так же, как и номер тома.

- **Заглавие части**

Заполняется так же, как и заглавие тома.

- **Сведения об ответственности**

Поле сведений об ответственности заполняется так же, как и при описании старопечатных книг.

- **Область издания**

Сведения об издании передаются в описании аналогично описанию старопечатных книг. В области издания книг гражданской печати указываются факсимильные и репринтные издания и воспроизведения.

- **Область примечания**

Примечание к книге – элемент факультативный, не регламентированный, в описании это поле заполняется, как и в примерах описания старопечатных книг.

- **Область серии**

Область серии содержит сведения о серийном издании, отдельным выпуском которого является описываемая книга. В этой области приводят: название серии, название подсерии, номер выпуска серии, номер выпуска подсерии.

Номера выпуска серии и подсерии записываются арабскими цифрами. Фамилии редакторов, основателей или других лиц, которые имеют отношение к серии, приводятся после ее названия за косой линией.

Особенность описания миниатюрных и малоформатных книг

Во многих странах мира в течение нескольких столетий установилась традиция считать миниатюрными книги, размер которых не превышает 100*100 миллиметров. Книги с размерами от 100*100 мм. и не более 107*140 мм считаются малоформатными (или сувенирными).

Сегодня формат издания указывается в его выпускных данных и выражается в миллиметрах, где первый размер принимают за ширину книжного блока, а второй – за его высоту (например, 145x215 мм, где 145 - ширина блока, а 215 - высота), или в размерах печатной бумаги в сантиметрах и доле листа (например, 60x90/16, где 60x90 см - размеры бумажного листа, а 1/16 - его доля).